

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს პედი

ISSN 0321-1509

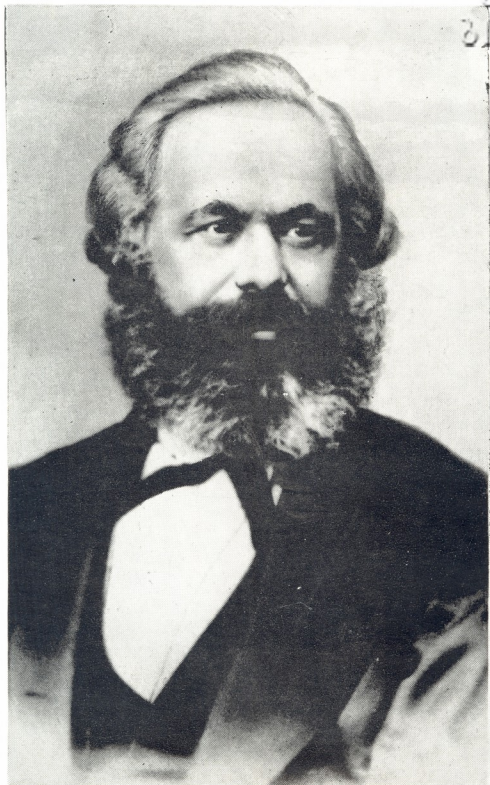
5

1983

კარლ მარქსის დაბადების 165 და გარდაცვალების 100 წლისთავი

ქართული
წიგლიწიგნი

„საქართველოს კალი“

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის
კოლექტიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და მხა-
ტერულ-ლიტერატურული ფურცალი.

«САРАТВЕЛОС КАЛИ»

Ежемесячный общественно-политический
и художественно-литературный журнал
ЦК КП Грузии.

გონიერება პტიური იარაღის წინააღმდეგ

კაცობრიობის განვითარების უკველ ეტაპზე, და მითუმეტეს დღეს, როდესაც განუზომლად გაიზარდა სამხედრო კონფრონტაციის საფრთხე, — ომისა და მშვიდობის საკითხებს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

ისტორიულ მისიას რომ ასრულებენ, სოციალისტური თანაობის კვეყნები თანამიმდევრულად იბრძვიან საყოველთაო განიარაღებისა და დამახულობის შემცირებისაკენ. ვარშავის ხელშეკრულებაში შეზავალი კვეყნების პრადის დეკლარაციაში აღნიშნულა: „სოციალისტური კვეყნები მშვიდობის საწინააღმდეგ დებენ მთელ თავიანთ საერთაშორისო ავტორიტეტს, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ პოტენციალს, თავიანთ მშვიდობისმოყვარე საგარეო პოლიტიკას“.

ამერიკის შეერთებული შტატების მეთაურობით სხვა პოზიცია უკავია იმპერიალისტურ ძალებს. ისინი ცდილობენ თავიანთ სასარგებლოდ დარღვიონ სოციალისტურ და კაპიტალისტურ სისტემებს შორის ამჟამად არსებული სამხედრო პარიტეტი.

კაპიტალისტური კვეყნების ასეთი ავანტიურისტული კურსი მრავალჯერს გააკრიტიკეს საბჭოთა ხელმძღვანელებმა.

ახლანს საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის ცენტრალური კომიტეტის გენერალურმა მდიანმა იური ვლადიმერის ძე ანდროპოვმა გაწერა „პრადის“ კრიტიკონდენტის კითხვებზე პასუხში დამატებულად გააკრიტიკა ამერიკის იმპერიალიზმი. შეგახსენებთ, რომ ამხანაგმა ი. ვ. ანდროპოვმა უკრძალვად ძირითადად ორ მომენტზე გაამახვილა.

თავდაპირველად ი. ვ. ანდროპოვი შეეხო რევანჩის იმ განცხადებას, რომ თითქმის უკანასკნელი ოცი წლის მანძილზე ჩვენს ქვეყანაში განუწყვეტლად ზრდიდა თავისი შეიარაღებული ძალებს, შეერთებულ შტატებში კი — პირიქით, ვულხელდაკრედიტში იხსნდნენ. რევანჩის განცხადების ტენდენციურობა ნათელი გახლება, თუ იდეურ ფაქტებს მოვაშველებთ.

უკანასკნელი ოცი წლის მანძილზე შეერთებულმა შტატებმა თავისებრივად ახალ დონეზე აიყვანა თავისი შეიარაღებული ძალების უკვედა სახეობა. სამართლებრივ განიარაღებისა და დამახულობის შემცირების შესახებ საბჭოთა კავშირის კონსტრუქციულ წინადადებებს შეერთებულმა შტატებმა განამუდებულ შეიარაღებით უპასუხა. ამ პერიოდში მათ მონოპოლისტიკური რაკეტები მრავალუკრძან რაკეტებად გადააკეთეს.

ამჟამად რევანჩის აღმინისტრაცია სტრატეგიულ პროგრამას ახორციელებს, სადაც წინა პლანზე წამოწეულია ე. წ. „სტრატეგიული ტრიადის“ — საკონტინენტაშორისი ბალისტიკური რაკეტების, ატომურრაკეტებისა და წყალქვეშა ნავებისა და სტრატეგიული ავიაციის განვითარება.

როგორც ხედავთ, შეერთებული შტატების ვიოიმა უმოქმედობის ამ პერიოდში შეიარაღება მკვეთრად გაზრდილა, მარტო ბირთვული კურვებს რიგები 4-დან 10 ათასამდე გაიზარდა. „განა შეიძლება, — ხვამს კითხვას იური ვლადიმერის ძე ანდროპოვი, — უმოქმედობა ვუწოდო ბირთვული არსხნაღის ორნაბეარაქტრ გაიღობებს?“ მეორე მომენტი, რომელზეც ამხანაგმა ი. ვ. ანდროპოვმა უკრძალვად გაამახვილა, შეერთებული შტატების მიერ შემუშავებული თავდაცვითი კონცეცია. 1988 წლის 28 მარტს რევანჩმა განაცხადა, ამერიკა იწყებს ფართო მასშტაბის რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვითი სისტემის შემუშავებას. ეს უღრვად საშიში კურსია, რადგან სტრატეგიულ შეტვივის და თავდაცვის შეიარაღებას შორის ურღვევი კავშირია.

რევანჩის აღმინისტრაციის ის ცდა, რომ შექმნას რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემა, უხეზად არღვევს ამ საკითხზე 1972 წელს მიღებულ შეთანხმებას, რომლის ძალითაც არქაძალულია ანტი-ბალისტიკური რაკეტების დამუშავება.

თავის სახეობის ოური ვლადიმერის ძე ანდროპოვმა ხაზი გაწვია იმ გარემოებას, რომ რევანჩის აღმინისტრაციის „უკველა ცდა მიადწინოს სამხედრო უტოიკრძობას სსრ კავშირთან შედარებით, ამაო. საბჭოთა კავშირი არასდღეს არ დაუშვებს ამას, იგი არასდღეს არ აღმონდება უმწეო არავითარი საფრთხის წინაშე“.

მსოფლიოს პრტეს, ინფორმაციის სხვადასხვა საშუალებები, თავდასამინო საზოგადო და სახელმწიფო მოღვაწეები ეტოვრვანად აუხანებენ უტოიკრძობის მომავლისადმი ორ, დამატრალურად განსხვავებულ მიდგომას. ერთი მხრივ აღნიშნავენ საბჭოთა ხელმძღვანელების როგორც აღრინდელ, ისე ახლანდელ პასუხებში საბოალზებულ მშვიდობისათვის დაუღელი ზრუნეო ნაკარბაუკ საგარეო პოლიტიკურ კურსს და, მეორეს მხრივ, კრიტიკებენ ამერიკის შეერთებული შტატების ვაძალდებულ შეიარაღების პოლიტიკას, რომელსაც შეიძლება კაცობრიობისათვის დამღუვლები უღვევი მოპყვეს.

ქენი ფონ ვესტფალენი

კარლ მარქსის პიროვნების ჩამოყალიბება სათავეს იღებს მის ოჯახში გამყვანებული თავისუფალი აზროვნების მასწავლებიდან, მისი მამის, შერინგის მარქსის შუამდგომლობიდან, შეხიზნული ოჯახის — ვესტფალენების ზედაფენიდან, იმ ვესტფალენებთან, სადაც აღიზარდა უაღრესად გონიერი და მომიზნული ვენი ფონ ვესტფალენი (შემდეგში კარლ მარქსის მუდღეო).

კარლ მარქსის, როგორც გენიალური მოაზროვნის სრულყოფილი დახასიათება შეუძლებელია იმ დიდი ზრუნვის გაუთვალისწინებლად, რასაც ესოდენ ფაქიზად, მტკადა მძიმე ცხოვრების პირობებში ეწეოდა ვენი ფონ ვესტფალენი, რომელიც, მარქსისგან სიტყვებით, აღიარებული იყო ქალაქ ტრირის „პირველ მშენებელად და მეგობარად დედოფლად“. „გადაჭარბებული“ არ იქნება, თუ ვთქვით, — ნერად მარქსის ქალშეყლი ელფორთა, — რომ ვენი ფონ ვესტფალენის დაუმარტვლად კარლ მარქსი ვერასოდეს გახდებოდა ის, რაც იყო“.

ვენი ვესტფალენა, — კარლ მარქსის უფროსი დის სოფის ვიანაზის მგობარა, — და მარქსის შორის, რომელიც მასზე ოთხი წლით უმცროსი იყო, „ადაღიმა ახალი სამყარო, სამყარო სიყვარულისა, რომელიც დასაწყისში მსურველ და უომედი იყო“, რადგან, თუმცა მარქსი — პონის უნივერსიტეტის პირველი კურსის სტუდენტი, — 1836 წელს საიდუმლოდ დაინიშნა ვენი ვესტფალენზე, ქორწინების უფლება მიანიჭო დიდხანს ვერ შილი. მათ შორის მინერ-მონერჯა კი ავირება. ქორწინება იქამდე გადაიდო, ვიდრე მარქსმა უნივერსიტეტი არ დაამთავრა დოქტორის დიპლომით. ამის მიზეზი იყო ვესტფალენის ოჯახის ნათესაობის დიდი წინააღმდეგობა.

შალაი ნოდენბრიტი ტრადიციების ოჯახი, — გამოჩენილი როგორც სამხრეთი, ისე სახელმწიფოებრივ ასპარეზზე, გერმანიის სახელმწიფოებრივ საფრანგეთისა და ინგლისის სამეფო კარზე ცნობილი, — ცხადია, ამაჟომდა თავისი დიდგვაროვნული წარმომადგენლობით და ვენის ურდოდენდ თავისთვის წინს ტიტულაციასა და მდიდარ საქმროს.

მარქსი გატაცებით ეწეოდა სატრფოსადმი მიძღვნილ ლექციებს, პირველს. იგი წერილობდ ბერლინიდან ტრირში გაზავნიდა, რომელსაც ადრესატს საიდუმლოდ ანდვლდნენ მარქსის მამა და სოფი, ვესტფალენების პირველ მემკვიდრეებს. ასე განიდა მარქსის ლექციებით სახე სამი რვეული, რომელიც აღსავსე იყო „ერთგვარი თბილი გრძობებითა და გაბედული აღმზრუნვის ნურვილით“. მაგარ მარქსის კრიტიკული გონება უმალ მიხედა თავისი პოეტური ქმნილებების ნაკლს. მან მტკადა მკაცრად შეეფასა თავისი ლექსები და გადაწყვიტა ხელი აეღო პოეტურ ოპუსებზე, რაც უმალ დიდ დროს მოითხოვდა. მას სერიოზულად უნდა შესწავლა იურისპრდენცია და „მოხიზნა ძალები ფილოსოფიაში“.

მარქსის სტუდენტობის პერიოდს მენსათვის მწვავე განცდების ხანა. მას ნათესავები მუქარას უფიქრად, შურატიყუფადე უარ ერდებოდა. ურევეთ მისი გადაწყვეტილება, ავად არის, მაგარ მანინ ბეგრს კითხულობ; აღარ ავყოფილებს ვესტფალენების მდიდარი მილითოფა, იქნეს უამრავ ნივს, ფრანგულსა და გერმანულ ენებზე, ურთიერთობას ამყარებს ბერლინის უნივერსიტეტის ყოფილ სტუდენტთან, ვისაც შვედის ლექციები მოუშენია, კითხულობს შვედისა და შვედის თანამართლთა ობსერვაციებს.

მარქსის პარალელურად, რომელიც მენსაში მწვერვალს ეუფლებოდა ბერლინის უნივერსიტეტში, ვენი ვესტფალენი თითოეანათებით ცდილობდა მისი დირსეული მგობარი და თანამოზრე ყოფიყო. იგი მარქსთან შერეულობის შემდეგ, ეშხადებოდა მათთან ერთობლივი იდეური თანამშრომლობისათვის. ვენი ცდილობდა დაერევი ქალის ცხოვრების რუტინა, რომელიც იმ ხანად გერმანიაში სუფევდა. ამაზე იგი მარქსს წერდა: „ქალბატონ ვეას შტოდევათა დროიდან, ჩვენ განწირული ვართ მასიურობისათვის, ჩვენი ბედინერაა ლოდინი, იმედი, მომინებება და ტანჯვა. ყველაზე დიდი რამ, რასაც ვეანდებოდ, ეს არის წინგების ქსოვა, ნენსი და გასაღები, ხოლო ყოველივე, რაც ამას აღუბატება, ჩვენ არ ვგვიყვარება“.

თუმცა მარქსი ებრძვის ვენი ქალის ასეთ ბედს, როგორც ცდილობს მარქსის თიერი-

ლი განვითარების დონეს დაუახლოვდეს, ეს ჩანს მისი დამაბულა, დამყოფი მუშაობით თითქმის იმავე სტრატეგიაზე, რაც მარქსს სტირდებდა საკონტროლო დისტრაციისათვის. იგი მარქსს აცნობებს: „დღეს დილაღრიან საუთფალიანად შევისწავლე პრეველს წამი რტევეს მრთესტეველი „აუსსურფერ ციტატენში“ და „შენიშვნები ბრუნე პრევეს ნიუტენზე“; მასაც სწერდა იმე კრევეს კავშირების და კიკურეს მოძღვრებას, სწავლობს ძველ ბერძნულ ენას“.

კარლ მარქსი და ვენი ფონ ვესტფალენი დანიშნებიდან შეიღ ნლის შემდეგ, 1843 წლის 19 ივნისს დაქორწინდნენ, კრაციანაში, საიდანაც დაიწყო მათი საქონინო მოვზაურობა. მაგარ ბედინერებათან ერთად; ეს იყო პერიოდი, როცა სამეცნიერო კარიერაზე დოქტორ მარქსის ოცნება მარტო ერთები კი არ შეუკვედა; არამედ მან საერთოდ ხელი აიღო ამ ფორზე, რადგან იმ პერიოდში ბონის უნივერსიტეტიდან დათხოვეს მისი მეგობარი ბრუნე ბავერი, დ. ფორეიბახის კი კათედრა ჩამოერთვა და საბოლოოდ ლექციების კითხვაე აკრძალა. მარქსმა მოლაწიების ასპარეზი უფრნალისთვის შეცვალა, დაიწყო ოჯახური ცხოვრების რთული და ძნელი გზა. სიყვარულზე აშენებული ახალგაზრდა ოჯახი, მართალია ბედინერად თვლიდა თავს, მაგარ მათი ცხოვრების მიზანი პირადი ბედინერება, მხოლოდ საკუთარი სიხარულის არ იყო და ამიტომ ვაზე ხომ წინაღუები ელოებოდა.

1844 წლიდან მარქსი არსებითად იცვლის თავის თვალსაზრისს საზოგადოებრივ ურთიერთობებზე. პარიზში გადასახლებული ოჯახის უფროსი მარქსი ახალი მსოფლმხედველობით გამოიღო, ამიტომ იცვლება მათი ცხოვრების წესი. აღსანიშნავია, რომ ამ დროს ოჯახი იზრდებდა, საზრუნავი მატულებს და შვილებს აღზრდა, ოჯახისათვის ზრუნვა ვენი მარქსს შა თავისთავად იცისრა, რათა მარქსს შვედინერული მუშაობის სრული შესაძლებლობა ჰქონოდა.

1844 წლიდან დაიწყო მარქსის დღეა, ამიტომ ოჯახი საცხოვრებლად გერმანიიდან პარიზში გადაიწა, პარიზიდან — ბრიუსელში, ბელგიიდან — კლუა საფრანგეთში, ვიდრე საბოლოოდ 1845 წელს არ განხორციელდება იტალიაში და საბოლოო ემიგრაცია ინგლისში, ლონდონში. აქვე გაგრძელდება მარქსის ოჯახის ეკონომიკური სიმწველვებით სახე ცხოვრება, საკუთარი მშრომის გარდა არ განაწიხათ არსებობის რაიმე სახისადა. 1848 წელს მარქსმა თავისი მშობლების დატოვებული მცირე შემკიდერობა იარაღის შესაქმნად უკლებლივ გადასცა რევოლუციის მშენიანელ მებრძოლ მუშებს, მამინ რიცა მისი ოჯახი რადიკალიზირებდა სულ უფრო იზრდებოდა. ვენი შვიდი შვილის დედა იყო, აქედან ოთხი ინგლისში გადავიდა. განსაკუთრებით დიდ მნიშვნელობა დაატყდა მათ ვიო-შვილის — ედგარის გარდაცვალების გა-

ტრადიციისა და ინიციატივის

ბრძოლის გზაზე

მო. მარქსების ოჯახს უდიდესი თანადგომა, მორალური და ფინანსური დახმარება გაუწია მარქსის თანამებრძოლმა ფრ. ენგელსმა, რომელიც — მარქსის ოჯახისათვის რეგულარული დახმარება რომ გაენიჭა, — 20 წელსინადი განუწყვეტლად მუშაობდა თავისი მამის ფირმის კანტორაში.

ფენი მარქსი, როგორც იდეალური მეუღლე, კარლ მარქსთან ერთად, პროლეტარული მსოფლმხედველობის გამარჯვებისათვის თავდადებული მებრძოლი თავისი შვილების არაჩვეულებრივი აღზრდელი იყო. მისი ცხოვრების სირთულე, მუდმივი ეკონომიკური სიღნეღები, მაგრამ ამავე დროს უდიდესი ოპტიმიზმი, ოჯახური სითბო, სიყვარული და შვილების აღზრდით მინიჭებული სიხარული ნაღვად ჩანს თავისი ქალიშვილების მიერ მიცემულ კითხვებზე, ფენი მარქსის პასუხებში. ის პასუხები შედგენი იყო 1865 წელს ინგლისში კითხვა-პასუხის სახით გავრცელებული თამაშისა, რომელშიც მარქსის ოჯახსაც მიუღია მონაწილეობა. მას ერთგვარი „ალსარების“ სახე ჰქონდა. ანექტური პრიციპით მიცემულ კითხვებზე არსებობს კარლ მარქსის ცნობილი პასუხები, რომელშიც ჩანს გენიოსი მოაზროვნის ცხოვრების საზრისი, მისი ცხოვრების მიზანი, იდეალები, გემოვნება. ფენი მარქსსაც შეადგინა თავისი „ალსარებითი ანექტა“, სადაც იგი წერდა, რომ ადამიანებში ყველაზე მეტად აფასებს გულწრფელობას, კერძოდ კაცებისას — სიმტკიცეს, ქალებისას კი — გულთბილობას; დიდ ნაყლად მიიჩნია უმადურობა, ბედნიერებად მიიჩნევს ჯანმრთელობას, უბედურებად — ავადობას, გასალურ დამორჩილებას, მისი საყვარელი შერაგია გვითხ, ხოლო ცხოვრების დევიზია — „არასაქვად დაკარგო იმედი“.

ფენი მარქსი 1881 წელს გარდაიცვალა. ფენი მარქსი, თუმცა ის მძიმედ იყო ავად, ბოლომდე დარჩა მომზიბებულ, მხრუწველ მეუღლედ, შვილების იდეალურ მფადედ, შვილშვილების ალერსიან, მისიყვარულ ბებიად. ის ღრმად იყო დარწმუნებული, რომ მარქსი მხოლოდ თავის ოჯახს არ გუთვნიდა, ის გენიალური მოაზროვნე, მსოფლიო მანძილების მეცნიერი, საერთაშორისო მუშათა მოძრაობის ლიდერი იყო — ახალი, უძველესი მოძღვრების მარქსისთვის დამუშავებელი. ამიტომ ფენი მარქსიც არ იზღუდებოდა მხოლოდ თავისი ოჯახის ინტერესებით, ცხოვრობდა და შრომობდა მარქსის მსოფლმხედველობით, იყო მუშათა საერთაშორისო მოძრაობის უშუალო მონაწილე, ხელის შემხვედრი და ერთგულად ემხმარებოდა ყოველ მარქსის დიდი იდეების განხორციელების საქმეს.

მერი პეტიმ,

პროფესორი, მეცნიერების დამსახურებული მოღვაწე.

ვულნრა ბარნივი ესპირება კომკავშირულ ზაირა იაშვილს

თბილისის ა. ბ. სტალინის სახელობის ელექტროვაგონმშენებელთა ქარხნა ამიერკავკასიის რკინიგზის უფალი მოავარი სახელობისთვის ბაზაზე ჩამოყალიბდა. აქ დაირწა ამიერკავკასიის რევოლუციური მოძრაობის აჯანა.

მის მოავარ სახელობისთვის თავის დროზე მუშაობდნენ თედორე შიორიანი, ზაქარია ჩიღრინიანი, ვანი სტურუა, გიორგი ნიწუა, ნიკოლოზ მაქარაუ, ლეონტი შამალაძე, ვიორჯი რთველაძე, ვიორჯი გულდუაძე, ალექსი ზაქოშილიანი. აქტრე მონიანი, მიხეილ კალინინი, ალექსი აგუკი — მაქიმო მაქიშისტული წრე.

— ამ ამხანაგების წრეში, — თქვა შენდუმი ამხ. სტალინმა, — მივიღე მე ზაქონ ჩემი პირველი საბრძოლო რევოლუციური ნათლობა.

წლეადნელი, 1948 წელი ქარხნის კოლექტივისათვის განსაკუთრებული, წლეადნელი აღნიშნება ქარხნის არსებობის მე-100 და მისი პარტიული ორგანოების 84-ე წლისთავი.

დღის 7 საათი და 30 წუთია, ჩვეულებრივად მიუდინებან ქარხნის ეზოში მშრომელები, ისინი, ვინც ასწლეოვანი საქარხის ისტორიის ფურცლებს ნახარბილი საქმეები ავსებს. 17 ეროვნების წარმომადგენელი წარმატებით ლაშქარს ბეთლემდის ზღვადებს. სწრაბდ მუშურთა შორის მაღლით არის მორიხდებიანი დიდი ტრადიციის მქონე სახელოვანი ქარხნის ყოველი კუთხე-კუწველი. საწარმო, ანუ, როგორც მას მზირად უწოდებენ, „ინდუსტრიის ბერძენი“ წუთში 120 ათასი ნანეთის პროდუქციას წარმოებს.

ვაგონმშენებლებმა წარმატებით დასრულდნენ ზარზანდული შენა — 17 მილიონ 120 ათასი ნანეთის პროდუქციის ნაცუოდ ეგემის ვადამებები 120 ათასი ნანეთის პროდუქცია გამოშვებს. მომხარბებულს 122 ათასი ნანეთის ფარკო მოხმარების სავადახვადვარი საქონელი მიარიდეს. არც წლეადნე შეირცხვენენ თავის!

დიდად ვახობს ქალთა შრომა ასწლეოვან ქარხანაში. წარმატებები მოსაკვებამი მათი ნიშნავლეოვანი წლეადნე არის, ელმტკობისაწარმო საქონელი გაამზობლეოებული ბრი-

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

გადის წევრები მხოლოდ ქალები არიან. ორ-მოცივებს საკუთარ ღირსებად მიანაა საწარმოს წინსვლა და გამარჯვება. ბრიგადაში არიან გამოცდილი მუშებიც, ახალგაზრდებიც და ხულო ახალბედებიც.

რაიონული საბჭოს დეპუტატები ღალი ხაბანაშვილი, ღუსია ჭიარაოვა, ღლი ხონღულაშვილი, მერი ზემიძე, ღამაზა გოგოყჩაშკინე ფირცხელაური, მიაა კასრაძე, პეტე-დას შაუულაშვილი, ზაირა იაშვილი და სხვები შრომაში ტოლს არ უღებენ კაცებს, გვიმახ 120-130 პროცენტით ასრულებენ. მათ შრომითს კალენდარზე უკვე ოქტომბერი ჩამომდგარა. მათ ხალისიანად მოვიხიბვრს თავიანთი შრომითი მიღწევები, ოჯახის, შვილების ამბავი.

გულნარა ბარნოვა: — 22 წელია ქარხანაში ვმუშაობ, ამ საამქროში კი თერთმეტი წელია ვარ, გვიმახ უცვლელია გადაკარბებით ვასრულებ, მსყვიარს ჩემი საქმე, განსაკუთრებით ახალგაზრდებისთვის ვზრუნავ, ვარიგებს, ვასწავლა და მიმართლებენ კიდევ იმედს. ჩემი გამოზრდილია მაკინე ფირცხელაური, რომელიც დავადებხას 133-140 პროცენტით ასრულებს. მუშაობა ერთცვლიანია. გვიკვს საუკეთესო საბავშვო ბაღი, კლუბი, გამოწმებ მუშა ქალთა შვილების სწავლას, უოჯაქცეას. ოჯახებით ვმეგობრობთ ერთმანეთთან, პოდა, ასეთ კოლექტივში შრომა დაიხაც, რომ სახალისია.

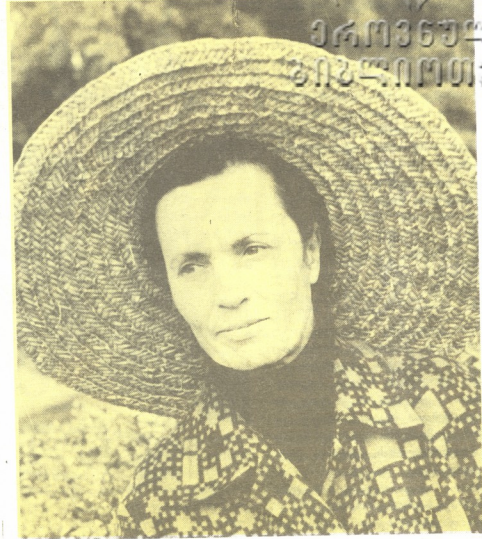
მაგრამ ყველაფრით კმაყოფილი მაინც არა ვართ. საჭიროდ მიგვარინა საამქროში გამწოვი ვენტილაციის მოწყობა. გვიწუებს სპეცტანსაცმლის საკითხი. განა არა გვიკვს სპეცტანსაცმელი? მაგრამ ულანათოა. ქალი კი, დამეთანხმებით, ყველაგან ქალი უნდა იყოს — ფაქიზი, ღამაზი, მიმზიდველი.

გულნარა ბარნოვა, სამი შვილის დედაა და კარგი ოჯახის პატრონს პატვის სცემენ საამქროში, უყვართ ამაკლარი დამრიგებელი. იგი ორჯერ იყო საქალაქო საბჭოს დეპუტატი, წლეულს რაიონული საბჭოს დეპუტატად აირჩიებს. იგი ქარხანის კომიტეტის წევრი, სახალხო კონტროლის წევრი და განუყოფლების პროექტორიცაა.

ეთერ ქოქოშვილი:

— ჩემი ოჯახი მუშური ოჯახია, მიუღლვე ზეინკალია, ამავე ქარხანაში მუშაობს. 22 წელია აქა ვარ, ჩვერა პრივილეგია წევრები დემივით არიან, უყვართ ერთმანეთი, საუბრობენ ხანგრძობრივ ამბებზე, კინოფილმებზე, სპექტაკლებზე. მე დიდი საიმოვნებით უფსმენ მათ, აღვილად ვხვდები თითოეულისას არებს და ზოგჯერ ჩემს არსაც სტუიარებ.

პოლიტქნიკური ინსტიტუტის სტუდენტები პეტელა შაუულაშვილი, მანაა კასრაძე, მაკინე ფირცხელაური, თამილა კაზლიკაშვილი უკვე კომუნისტები არიან. უნივერსიტეტის სტუდენტ ღია ზუბაშვილი კი კომკავშირელია. ისინი შრომას მშვენიერად უთავებენ სწავლას. ეს ახალგაზრდა საწარმო მათთვის ცხოვრების დიდი სკოლაა, იგი ზრდის მათ, აუღიბებს და უნერგავს საუკეთესო ტრადიციებს.

ოჯახიდან ნაემოსული სიკეთე

ქუბურჩინეში ქურსუების შუკას ყველა მივასწავლი... ორევი მხარეს ოდისახალები ჩარიგებულა. ორსართულიანი, შკეიდრად ნაგები შენობები სწარბობს... ზღუისპირეთში ნათლად იგრძნობა მზის შემდეგ მწვანე ფერის ზეიმი... მას ციტრუსების, ჩაის პლანტაციების, ხეხილბაღების მთლიანი გამა წარმოსახავს.

ქეთიკორით ნაგებ ორსართულიან სახლს ბურჯებად აქეთ-იქით მანდარინის მწვანედ მოლადენ ბაღები ამოსდგომია. რკინის ქუბურჩინე კონდრინი ვეზ იშლებია, აქეთ სამზადი და სასიმინდეა. ვეზში მორაკრავე რუხე ვენახსა თუ ხეხილნარში გადასასვლელად ხის ბოგორი გაუღვიათ. იქით სიმინდის საყენა. ვეზის ბოლოში თხილნარს კვირტები დებურვია. გამრჯე

კონსტანტინე გამსახურდიას დაბადების

90-ე წლისთავი

ვიღებთ

ელავს საყვარელი სახეები, პორტრეტები დედ-მამისა, თავად ემანუელი კონსტანტინე გიმნაზიელის ფორმით, კვლავ და კვლავ სოფელი, საოცნებო ხედები აბაშისა, ზანისა... ულამაზესი და სულისწარმტაცი მთები, თეთრი ღრუბლები, ზეცა მაღალი და საოცნებო... ამ ნიაღში იზრდებოდა და ჭაბუკუბობადა სული შემოქმედისა, რომელსაც შემდეგ სვეტიცხოვლის აღმშენებლის დარი ტიტანური შრომა უნდა გაეზინა. კადრში თანდათან გეიახლოვდება სვეტიცხოველი, როგორც გვირგვინი ერის გამძლეობისა, სიდიადისა. და ნელა სიმძიმით ოდნავ მოხრილი მწერალი, ჩოხა-ახალუხით მოსილი, ფრთხილად დაბიჯებს სვეტიცხოვლის ჩრდილში. მტკვრისა და არაგვის შესაყართან გაჰყვა იგი რეთისრან, ხელოვნების დამსახურებულ მოღვაწეს, ბატონ შალვა ჩაგუნავას, რათა ერთხელ კიდევ ეხილა მშვენივლა და სიამავე ქართული შემოქმედი სულისა. ისევ ბატონ კონსტანტინეს ეზო-

გარემო, შელის ნუკრი, და ნუკრივით პატარა შვილიშვილი, საამაყო 'ბაბუსთან ერთად. ისევ სამუშაო ოთახი, სადაც მყუდროებაში შემოიღის ულამაზესი ქართველი მირანდა გამსახურდია, ერთის ნაშთი გაიფლავებს მისი მშვენივლა, მონინებით რომ დასტრიალებს თავს ნერვში გართულ მეუღლეს... მისი სტუმრები — დიდი ლაღო გუდიამფილი და ნიკო კეცხოველი... მწერალთა კავშირის ცროკუნა, საძლეული ფიზიზმის ნინალმდევე კონსტანტინე გამსახურდიას გამოსვლა; მისი სიტყვა, რომელიც მწერალთა სამშობლოს დასაცავად და გადასარჩენად წარმოეთქა... იუმბილეები, საღამოები, სადაც ქართველ მწერალთა და მისი შემოქმედების თავაზისმცემელთა შორის ვხვდავთ, შემოქმედს, ეზიარებთ მის სისარულს, ვესწრებით მის ზეიმებს...

ფილმი მთავრდება დიდი მწერლის შემჩრებული ხედვით, იმ ბეჭდიანი ხედვით,

კადრები ფილმიდან.

წიგნობა

მხოლოდ ოციოდ წელი მიმდინარეობს ეს მოკლემეტრაჟიანი, დოკუმენტური ფილმი. მაგრამ ჩვენთვის, და უპირველეს ყოვლისა შემდეგი თაობებისათვის, იგი მუტად ძვირფასი და მნიშვნელოვანია. ამ ოციოდ წელის განმავლობაში თითქოს ჩვენთან იყო დიდოსტატი კონსტანტინე გამსახურდია, გვეხმარებოდა, გვესაუბრებოდა, ხანდახან მგზნებარედ, ზეანულად, ხან სევდიანად, ხან ომზიანად. ეს ცოცხალი კონსტანტინე გამსახურდია გახლდათ. — სწორედ ისეთი, როგორც გვახსოვს, მშვენიერი არტისტინით აღსავე, დახვენილი, ტრიბუნიდან ცეცხლოვანდ მომწოდებელი. იფურცლება მისი საქვეყნოდ გახმარებული ნიგნთა ფურცლები, რკულუბიანი ოდის წინ ირნევა აკვანი და ისმის უტკიბლესი მეგრული "ნანა", აბაშისწყალს ფრიაპულით მოატბორებენ შარვალაკაბინებული ბიჭები, მოაგვლევენ წმინდა ჯიშის ცხენები და აბა, საცა თარამ ემზავრი ან არხაყანი მოქცევა ზურგზე არაბისა... კვლავ სამუშაო ოთახი მწერლისა, ანიუბულ ბუხართან ჩაფიქრებული ბატონი კონსტანტინე, კადრში

ლ. გულაშვილი, ე. ჯამაშვილი, კ. გამახა-
ზურდა და ირ. აბაშიძე

რომელსაც ასე ვარგად ვიცნობდით. მაგ-
რამ, კალამი არ გაეარდინა, ვით სიმბო-
ლიკა ქართული სიტყვის მარადიულობისა.
რევისორი გვიზიარებს ამ ფილმის თა-
ვადსავეალს, ფილმისა, რომლის გადაღე-
ბის ოცნება დიდინით ატარა თურმე
გულში. ვერ უბედაუდა, ეკრანობოდა
დიდ მწერალთან ხლება და თხოვნა. სა-
ბედნიეროდ, პოლის დასძლია ეს კრძალვა,
რადგან ჩანს, თვით მწერალმა დაუჭირა
მხარი ამ ჩანაფიქრს. საბედნიეროდ დას-
ცა დასტური, დაინტერესდა და დრო გა-
მოყო. გამოყო საათები. დღეში, მისთვის
ესოდენ დასაშური, რადგან უკვე ახლუ-
დებოდა დაიხი; რაღაც უთქმელი სვედით
აღსახე დამავალი მზის სხივთა ლილეო-
ვი. ეს სვედა იგრძნობა თვით ამ დოკუ-
მენტურ კადრებში, ფილმში, რომელიც,
უპირველეს ყოვლისა, მაღალმხატვრულია.
ჩვენცა და შთამომავლობასაც მაღლობის
შეტი არა გვეუქმის რა ფილმის შემქმნე-
ლი ვაგულის მიმართ. სცენარის ავტორი
წ. ქუბაბერია, ოპერატორი ა. ხეშინოვი,
განსაკუთმებული ვი რევისორის მიმართ:
მისმა ჩანაფიქრმა დაინყებას გადარჩი-
ნა ცოცხალი საბჭო დიდობატისა!

ნაზი კილასონი

კონსტანტინე გამსახურია

დასსსპრეული ქართული ჩონგუშტი ირთვა

...მედრო ხნაზე შენი სახე, მალარ მრმისნარი. ისლის
სახელი, ისლის სახელი, ძარი, ძარი, ძარი...

ბავშვი თავის თავთან რიკაფულს თამაშობდა, ყოფდა, ყი-
ვებდა, გაიხარებდა. დედა ოდითმუ რიკულუბიან აივანზე ჩონ-
გურს უკრავდა.

„გულო, აქ მოდი!“ გადასძახა დედამ.
ბიჭუნამ მიიბრინა ხშირკულულობა. დედამ ჩონგური აი-
ვის მოჯირის ღინზე დაქარა მეყვსულად. ბზრიალით, წრია-
ლით, რიალით ავირინდენ პაერში ჩონგურის ფრადი სადაფები,
როგორც უკლები ქარისგან დაფეთებულნი.

ბავშვი შეკრთა, გაოცდა, თვალის უბეები გაუფაროვდა და
დედას შეაშტერდა.

დედას ცრემლები მოერია და უსიტყვო კოცნით დააშოშინა
ბალო.

„რად შეენი, ეს, დედიკო?“ — ამოიკითხა დედამ ბავშვის გან-
ციფრებულ თვალბში.

„შენი მხიარული ყიფინა მელრისა, და რაღად მინდა ეგ მტი-
რალა ჩონგური?“

ბავშვი დადუმდა, დალონდა. მის გულში დღივანა საიდუმ-
ლომ: რისთვის დაამსხვინა ჩონგური დედიკომ?

ბავშვი წამოიზარდა. გამაჰკივინა გადაის.

ჩონგური უჩუქნია თურმე ფედისთვის აგურისფერჩონხიან
მამაკაცს, რომელიც მისი სიყვარულისათვის საბჭვერის წვერზე
წამოფოც. ქალი სხვაზე გაუთხოვევიათ. ქალს უნუფევი სიყვა-
რულის ვარამს უჭარებდა თურმე ფერად საიდფეებით მოოჭვი-
ლი ჩონგური.

დედიკო!

გვიან გავივ ეს ყოველივე: მე ვიყავი ის უდარდელი ბავშვი,
შენ — იმ ჩონგურის პატრონი. ღმერთთა მონამე, მე ეს ამბავი
არ გამომიგონია.

განა შენ არ შემაფყარე შენი ნამზიოთი „ეფხისტყაონის“
სიტკბო?!

ვაიმე, შენმა სიყვდილმა ჩემი გული ისევე დაამსხვინა, რო-
გორც ჩემდამი სიყვარულმა შენი მტირალა ჩონგური.

უძილო ღამეების საშინელი შეაბნელოით დასტყველი
დეე და ღამე ვუჭერბო, დედიკო, შენივის.

სიხარული გაყავრა ჩემს სულს, დამეარტობელი — და არ
მესმის, როგორ იქნება, რომ ჩემი ხმა შენ ევლარ მოგწდეს?

როგორ იქნება, ძვირფასო დედა, რომ ჩვენ გავცემობს თუნ-
დაც სიყვდილმა?

ტფილისი, 1928 წელი.

* * *

ზღვისფერი გაქვს თვალები და, თავთა მკავებარ ზღვას,
თუ არ შეგერბალები და, მითხოვედი სხვას,
მივატოვე გავაფხულზე თესვასა და ხვნას,
გადავლავა ადინფულ ყმროხსა და მტკვარს,
ცეხბლს გავეტან შენს სამყოფელს, შენს სიყვარულს ქარს,
და მოგვალეე მოვალაბტვე, მაგ ნაფურებ ქმარს...
ზღვისფერი გაქვს თვალები, და თავად მკავებარ ზღვას.

1928 წ. 1/X ტფილისი

„საერთო მოხმარების საკონკრეტო პრობლემა მთავარ მრავალპლანური და მრავალმხრივი პრობლემაა. ზოგჯერ იმი შორს სცდება მრავალპლანური და მრავალმხრივი ფარგლებს, ესეც საზოგადოების კულტურულ და სულიერ ღირებულებებს, მოითხოვს მრავალი ორგანოსა და ორგანიზაციის ყურადღებას.“

ბ. ა. შვიპარდნაძე.

თითქოს საექტაკლზე მიიჩქარება

ლუიზა თურქია ჩვეულებრივ, უბრალო, მუყაითი მშრომელი გოგონაა.

...ყველაფერი იქიდან დაიწყო, რომ დამ სკოლადამთავრებული გოგონა ფრთა სიუხვისა და მშვენიერების საუფლოში, ცხაკიას ხალიჩების კომბინატში მოკრძალებით შეიყვანა. დაზგა-დანადგარებზე მოხზარაღ თითისტარებმა თუ საქსოვ სამქროში ცისარტყელას სხივებით დახლართულ ხმაურში მაქოების სწრაფმა მიმოცევა და უკე მზა ხალიჩების ფერთა სიუხვებ ერთიანად აურიოლოქრილოვა ისედაც ცისფერი თვალბემა... ყავლაგასულ, ნათქვამად ნუ მიიღებთ და თვრამეტი წლის გოგონამ იმ წუთშივე წარმოიგინა ყოველივე ის, რაც შემდეგ მართლაც რომ საოცარი სიხუსტით, მარგალიტებით აკონია. და ასეთ დროს (ერთი წუთით წარმოიგინეთ) რა დემოკრატობა, რომ მონმენდილ ცაზე მუხის გავარდნასათი უტეც ჩაესმა ცივი, უცხო ხმა: „შეგრა, გულიყო, [მის დას ეუბნებოდნენ] შენც იცი, მუშების ნაკლებობა რომ გვაქვს, მაგრამ ხომ ხედავ ტანდაბალია, დაზგას ვერ შენედე, ვერ „დაიმორჩილებს“ და გვეგვს ვერ შემიჩრულებს“... ლუიზასათის მაშინ რა იყო ასეთი მოკრძალებული უარი, შეურაცხყოფა?... იმ ასაკის გოგონებისათვის გულში მტრედით მოლულუნე უმნიშვნელო თამოყვარუბის შელახვა? დიდი საქმის არ წდობა?... ალბათ ყველაფერი ერთად, მაგრამ სწორედ იმ წუთში საოცარი სიჯიუტით გადაწყვიტა ყველასათის დემოკრატობა (და პირველყოლისა, რა თქმა უნდა, იმ უარის მთქმელისათვის!), რომ საქმეს ახმაობა კი არ წვეტეს, არამედ გული, ყოლის შემქმდე დიდი გული! აი აქ ამოყვარტა ლუიზას ხასიათის სიჯიუტე, მისწის განხორციელებისათვის თავისადმი უღმობელი მომხიფეწლება.

...რამდენი წელი გაიდა მას შემდეგ, მაგრამ ლუიზას პირველი მანქანალებელი დღესაც ვერ მიაღებს გაოცებას, როცა თავის მამონდელი ცეროდნა მონათის იმ პირველ დღეებს იგონებს: თურმე ნუ იტყვით და, პატარა ლუიზა უსათუოდ საქრო სა-

თიან სანარმოო-სადაზგო პრაქტიკას 10-15 დღეში უნაკოდ დაუფლებია; არ ჩაებარებინათ დამოუკიდებელი მუშაობისათვის საგრები დაზგა... ასე დაიწყო ამ რამდენიმე წლის წინ მისი დამოუკიდებელი შრომითი მოღვაწეობა, მუშური ხასიათის ჩამოყალიბება და ამა, დღემდე ანკარა ნაკადულით მოედინება და ახლა უკე, თავად მასწავლებელი, მყარ ნიადაგზე აყენებს ახალბედებს...

...ახლა მშრალი გახსენებით, რასაკვირველია, ვერ აღვიდგებით მაშინ ლუიზასათის იმ განუზომელ, ერთ სხეულში დაუტყვევლ სისარულს მეორე წლისთავზევე კომუნისტური შრომის დამკერვლის საპატიო ნიშნება რომ მიანიჭეს; სისარულისა და სისამაისაგან (ასეთი რამ მხოლოდ საკუთრივ უნდა განიცადოს ადამიანმა) უზარმაზარი მამხალასათი აკვირებულმა გოგონამ ყველა ახლომყოფს სისარულის ცეცხლი ნაუკიდა...

...ადამიანებს სისარულის, ბედნიერების განცდის წუთებს რა დაუღვეს, მაგრამ როცა ბედნიერება (სიყვარულის უფლები გრძნობასათი!) საქვეწო საქმისთვის ანთებული სანთელით შენეული შრომის წესი შედგია, სულ სხვაა... ასეთი დღეები ლუიზას შემდეგ და შემდეგ იმდენი ჰქონდა, რომ მასში თითქოს უნდა განელებულიყო კიდევც გაკვირვების, გაოცების, სისარულის განცდა, მაგრამ სხვევებსა და თავის გასაკვირველად ყოველ ახალი ჯილოდ სისარულს გამომეწავების ახალ-ახალი საფუხური იყო. — იქნებოდა ეს ხუთწლდის ახალგაზრდა გვარდნის ბრინჯაოს სამკრედ ნიშანი, „საპატიო ნიშნის“ თუ შრომის ნიშანი დრომის ორდენი. სოციალისტურ შეჯიბრებაში უთვალსაჩინოესი შრომითი მიღწევებისათვის 1980 წლის სახელმწიფო პრემია თუ რესპუბლიკურ სოციალისტურ შეჯიბრებაში ახალგაზრდა მუშების შრომის პირადი გეგმებისა და სოციალისტურ ვალდებულებათა წარმტებით შესრულებისათვის საუკეთესო ახალგაზრდა მუშის ნიშნის მიწოდება. უნდა გაკვირდით ქვემარტივი მოსაზრება, რომ როცა ადამიანში დუნდება (განსაკუთ-

რებით პატივმოყვარე ადამიანებში) გაცივების, განცვიფრების განცდის უნარი, უკვე იწყება მიღწეული შემტეველობის, თვითკმაყოფილების, თვითდაჯერების საშობი და პირდაპირ ვთქვათ — ყოვლოწინობის, სხვების წარმატებებისადმი იქედნური ან მტრული განწყობილების სენი. ლუჩხასათვის კი ყოველი წარმატება იმიტიმ იყო და იქნება რაღაც საოცრად დიდი აღმაფრენის ნუთები, რომ მასში უფრო მეტია სწორედ ის ბავშვური სისუსტეა — ბედნიერ დღეზე გავიწილთ მთელი ცხოვრება, როგორც იტყვიან, ქუდბედიათ თან რომ ახლავს და სხვებისა თუ საკუთარ სისხარულს ერთნაირი გაუხუნარი ბედნიერებით, სინრფელით იმდიდრებს.

...იხე ნურადინ გაგივებს, თითქოს ცხაკაის ხალიჩების კომბინატის ფერთა სიუხვისა და სიღამაზის ზღვაში, სადაც მთელი მშრომელი კოლექტივის 90 პროცენტი ახალგაზრდობაა და თითქმის ამდენივე ქალიშვილი, თითქოს მარტო ლუჩხაში იყოს თავმოყრილი ამდენი სიკეთე, წარმატებებისა თუ წარუმატებლობის, საერთო საქმისა თუ პირადულის პარამონიული შეთანხმება; აქ თითქმის ყველაზე რვენი ახალგაზრდობისათვის დამახასიათებელი ყველა თვისება, მაგრამ ხომ დაკვირვებისათ — ერთსა და იმავე სამოქმედო ფაქტს (ვთქვათ რომელიმე სცენა სექტაკალში) გვერდგვერდ მსხდარი მეგობრები სხვადასხვაგვარად განიცდიან; მერე რა, რომ ლუჩხა თურქიაში ასეთი განცდის მოდულეები უფრო მეტად, უფრო ფხიზელია სადარჯოზე მყოფი ჯვარისაკაცით! განა ეს სხვას, მის გვერდით მყოფ ამ კომბინატის ასობით საუკეთესო მშრომელთა ღირსებას ამცირებს ან რაიმე ჩრდილს აყენებს? ისინიც ხომ ისეთივე გამრჯენი და საერთო საქმის დიდი პატრონები არიან?! მხოლოდ ერთი რამ მაინც გაქინდა გაგონებოთ. იცი, ლუჩხა თურქიაში საშუაოზე ნასასულულად როგორი განწყობილებით ემზადება?... აი ისე, თითქოს საუკეთესო სექტაკალზე მიუჭრაო... ასე იწყება მისი ყოველი სამუშაო დღე და თავად განსაჯეთ ასეთი განწყობილებით მიხვალა დაზავთან უფრო ნაყოფიერი არ იქნება? ადამიანები დასაბამიდან ყოველთვის იმით ფასდებოდნენ და ფასდებიან, თუ ისინი რა ფასულ საგანძურს ტოვებდნენ ერის ისტორიაში, რას აკეთებდნენ და აკეთებენ თავიანთი თაობების სინწინდის, შრომისმოყვარეობის, ურთიერთპატივისცემისა და ურთიერთსიყვარულის დასამკვიდრებლად! ზოგს ეს სიტყვები უადგილოდ რომ არ მოეჩვენოს, ერთი წუთით წარმოიდგინეთ ლუჩხას ნაგრები ძაფით მოქსოვილი ხალიჩა — ფიანდახის სიგრძე — განა პატარა ამბავია, რომ ამ უბრალო ქალიშვილმა საკუთარი ნახევლით თაობას თბილისამდე ფიანდახიანი გზასავალი გაუფინა! ერთი წუთით წარმოიდგინეთ ისიც, რომ ზოგისთვის საზოგადოებრივი დატვირთვა, მითუმეტეს, მომქანცველი სამუშაო დღის შემდეგ, ცოტა გულტრილობას, გულღერლობასაც იწვევს და ამით საქვეყნო საქმე ზარალდება... ნუ იჩქარებთ მედლის მეორე მხარის სხვა თვალით დანახვას და თავად დაესქინეთ — ლუჩხა თურქიასათვის საზოგადოებრივი დატვირთვა აქტიური დასვენების საუკეთესო საშუალებად იქცა, რადგან რვენი საზოგადოების ყველა აქტიური ადამიანისათვის ყველაზე დიდი სისხარული სწორედ იქ არის, სადაც თავის შესაძლებლობით გვერდში უდგას მას, ითვისისაც აუცილებელია გვერდში დგომა და გაყოლა, ხელის ჩაკიდება და გზაზე დაყენება...

...და ბოლოს, ერთივე მორიგე ფრინველით შორიდან დაწახული თვისებების გარდა მაინც რაშია თავისა და სხვების მალეძარა ამ მოსუენარი ქალიშვილის — ლუჩხა თურქიას ძალა?... გვეჯრა დავეთანხმებით ერთადერთ პასუხში: ლუჩხამ სწორად შეისისხლხორცა თავისი თაობის, ამ ვეებურთელა ლაშქარის მორვეში საკუთარი ადგილი, მან იცის, თუ ვის და რას სხარდება მისი თუნდაც მცირეოდენი სიკეთე (და აბა წარმოიდგინეთ რამდენი უდიდესი საქმე გაკეთდება, რომ ყველა მცირეოდენი კეთილი საქმე ვაკეთეთ?)! ლუჩხას წარმატების საიდუმლოება სწორედ მის ურვე რწმენაში, გამარჯვების უდიდეს სურვილში, მეგობრების, მთელი კოლექტივის, რვენი ხალხის ცხოვრების უკეთესი მერმისისათვის მოღაწეობაშია.

მთხეთი

ბიზლირთეა

იმ, მსახურს ასლეს

მე ბერშოთში ბერი შიოს
 სერებს ვსერავდი,
 შენც აქ დამოხდი.
 შენც აქ სახობს.
 მშაო, ციკურავ!
 მე მსახურს ასლეს
 იგოეთის აქუნენ
 ქარები
 და აქ მომაგედს
 ცის, მიწის და
 მწის მიცილად!
 ...და გადააქვებს
 ტანზე ზეცის თეთრი
 ქაობის,
 თეთრი ქაუთაო...
 დამაყენს სიცოცხლის ზეცთან,
 ხელთ მომცეს ურო,
 ლამაზ დღეთა დიდი
 სამქედლო
 და დიდ სიცოცხლეს,
 დიდ სიცოცხლეს
 მას აქეთ ვქედდე,
 დავალ სერებზე,
 მხოვრავს ზეცის
 თეთრი ქაობი,
 რომელიც ბურავო
 ვაზფხულის დღეთ და აპირლებს...
 სიცოცხლის ტალას
 დავებრუნებ ცხოვრებას
 ზვირთებს,
 რომელიც წლებმა
 შორს მჩაავლენი
 გაინაპრეს.

სიკეთე

კეთილი გული, შარბათად მოხვი,
 რაც სიყვარულით წლოხით აღიქვა,
 და არ წაღლი ხელის ერთ მოხმით
 მშვენება ლუჩხა ზეცის ხალიდა.

რუსულან მამარბალიშვილი

ურის საისტორიო მეცნიერების აუცილებელი და მუდგველი დარგი — წყაროთმცოდნეობა, — უპრეტენზიო, ნაკლებად ხმაურიანი, „დამხმარე დისციპლინა“ ნოდებელი, ისტორიული წყარო ქმშარიტობა აღდგენის საფუძველია. ამის მიუხედავად წყაროთმცოდნეობის დამოუკიდებელი განვითარება საუკუნეებით ჩამორჩება მეცნიერებას, რომელსაც თვითონვე ასაზრდოებს (მაგ. ქართული ისტორიული მეცნიერება, თუ შიკა მამამთავარ ლეონტი მროველს ჩავთვლით, 800 წლით უსწრება წყაროთა კრიტიკულ ანალიზს). იგი ისტორიული მეცნიერების უმაღლეს ეტაპზე ჩნდება. მისი აღმოცენება ედარება პოზიტიური დისციპლინების ზუსტი ლაბორატორიებით შეიარაღებას. ისტორიული მეცნიერების დონე იმით განისაზღვრება, თუ რა ნაწილი აშორება წყაროთმცოდნეობით ინტერპრეტაციებს სამოქალაქო ისტორიის კვლევის მეთოდებისაგან.

გადის დრო, თანდათან იზრდება ეს მანძილი, რაც მიუთითებს ისტორიოგრაფიის თვისობრივ სიმწიფეზე, აღსანიშნავია, რომ ისტორიკოსი-წყაროთმცოდნის რთული პროფესია შესანიშნავად მოერგო ქართველი ქალის უნიკალურ ფენომენს. მეცნიერების ამ დარგში ჩვენს სამაყოს მანდილოსნებს „ლორის ნილი“ უდევთ, რაც შემთხვევითი როდია. წყაროთა ანალიზი ერთმანეთში იერთებს დოკუმენტისადაზიუნანეს დამოკიდებულებას და დაბაბულ

უკველანი ფოლიანტაბის მესაიღუპლა

შრომება. ისტორიული გამოკვლეებით გატყეობული მკითხველი ვერ გაიანზრება, რა რთული პროცესში დაიბადა წარმოდგენილი სიტუაქი, არც დაიფიქრებს, რომ სანამ ეს კვლევნი ლაგურაში ამბავი ამტყველდებოდა, მან გაიარა „ყოველმნიტი განჩხრეკავი“, მკაცრი, უნდო, მაგრამ ფაქიზ ხელში. ასეთ ძიებას სხვა თაყბებურებაც ახლავს, ზუსტად არ ჩანს უჩინარი „ჩხრეკის“ „ღვითური ნაღლი“.

წყაროთმცოდნეობა კომპლექსური ხასიათის მეცნიერებაა, მოცდების დამხმარე დისციპლინათა დიდ წრეს. ამ „დავინრობებულ“ „ფანრონი მომუშავე სპეციალისტს უხდება ფართო კვლევის ჩატარება და ბუნებრივია, სათანადოდ იარაღდება კიდევაც ერთვალიასპექტოვანი ცოდნით.

ქართული წერილობითი ძეგლების კვლევისა და გამოიმუხურების საქმეში თვალსაჩინო ადგილი უკავია ქაბაბატრონი თინათინ პარჩნის ასულ ენუქიძის, რომელიც უკვე 35 წელია, ერთგულად ემსახუ-

რება საყვარელ საქმეს... წარსულის ტრფიალმა მიიყვანა 17 წლის გოგონა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე. იმ წლებში შლიდა ფრთება საისტორიო მეცნიერების ეს ახალგაზრდა დარგი ქართული ისტორიოგრაფია სიმწიფეში შედიოდა. შესაბამისად უნდა ამაღლებულიყო საყრდენი ბაზაც. აკადემიკოსმა ნიკოლოზ ბერძენიშვილმა შენიშნა სტუდენტი გოგონას სიბუჯითე, მუყაითობა, პასუხისმგებლობის გრძნობა, და ურჩია ხელი მოეკიდა საქანონმდებლო დოკუმენტური ძეგლების შესწავლისათვის. აკად. ს. ვანაშობს სახ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმებში თ. ენუქიძემ გაიარა შესანიშნავი სკოლა. დამწყები მკვლევარი პირველხარისხოვან წყაროთმცოდნეად ჩამოყალიბდა: ღრმად დაუფულა არქეოგრაფიის, დიპლომატიკის, პალეოგრაფიის, ტექსტოლოგიის საიდგნელობებს. ამ სფეროში შექმნა შესანიშნავი ნაშრომების ზერია, რომელთაც ახლ-

ბურად ახსნეს საქართველოს ისტორიის, განსაკუთრებით სამართლის ისტორიის ბევრი გაურკვეველი საკითხი. აქვე დამუშავა ადრინდელი ლენინის „ვახტანგ VI სამართლის ნიგნით“, რომელმაც აართო ალიანური მოუტანა.

წყაროთმცოდნეობით მუშაობა, პირველ რიგში მოითხოვს საქმისადმი უზენარო სიყვარულს, თავგანწირვას, სიფრთხილეს. ზმირად გარეგნულად მშრალი, გაცვეთილი ქალადლის ნაგლეჯი ჰფარავს ცარდასულ დღეთა ჩაუმცხრალ ენებებს... ადამიანურ ტიპიკულს, სიხარულს, აღტაცებას, მრისხანებასაც. სანამ ეს ემოციური გაიმოფრებოფეს, საჭიროა ყოველმხრივი შესწავლა, კლასიფიკაცია, დათარიღება, თითოეული სიტყვის აღდგენა, აღწერა, მეცნიერულ ბრუნვაში შემოტანა. 35 წლის მანძილზე თ. ენუქიძის ხელში რამდენიმე ასამბა სხვადასხვა ხაზის საბოთლო გაიარა. ყველა მათგანი გადფურცლდა მან ფაქიზად, ყურადღებით. თითოეულის უკან

ზომ ადამიანები იდგნენ, ათასობით ადამიანის სიხარულისა თუ ტკივილის მომანილად იქცა მესწიერი, ათასჯერ ჩაიხვდა ძნელადი ნარსულის პოლიტიკურ-ეკონომიკური თუ სულიერი ცხოვრების ლაბირინთებში.

გაივდა წლები... ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო ნუბუშების ხელნაწერთა განყოფილება დამოუკიდებელ ავტორიტეტულ დაწესებულებად — კაპილიის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტად იქცა, რომელთანაც თ. ენუქიძემ არ შეუწყვეტია თანამშრომლობა; მონაწილეობს ქართულ დოკუმენტებში მოხსენებელი პერსონალის ანონტიკურული საძიებლის შედგენაში. მთავარი ნაშრომები თ. ენუქიძემ ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის ერთ-ერთ ძირითად უფროსში — წყაროთმცოდნეობის განყოფილებაში დაამუშავა. ან განყოფილების უნარიანად ხელმძღვანელობს ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი რ. კიკნაძე. მას მხარში უდგან ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი ე. ტაბატაძე და ბ. სილაგაძე. ძირითადი სამუშაო მაინც ქალბებზე მოდის. აქ „მისუხი სქეჩი“ მხოლოდ მხატვრული-ესთეტიკური სწიშნელების ცნებად თუ გამოდგება. სანქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი თ. ყაზბიჭიშვილი, ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი მ. ბურბაძე, ლ. დავალიანიძე, ბ. ალასანიანი, მ. მარსაგიშვილი და სხვები ამორჩალების კორთებით უწეიან პერიკლესის ქაპანს. აქ მოამბდა თ. ენუქიძემ თეიმურაზ ბაგრატიონის თხზულებას „ისტორია დავით ბაგრატიონისა“... განსაკვირებელი შემართებით და გატაცებით სი იშრომა — XVII საუკუნეების მოსახსენებელთა წიგნის ე. წ. „ტბითის სულა მატიაინს“ გამოცემაზე... ეს არის ქართული არქეოგრაფიული ლიტერატურის სანიშნო პუბლიკაცია. ტბითის სულთა მატიაინს“ ახლავს მწივერი შესავალი, სადაც გადმოცემულია შავშვეთ-ლარჯეთის პოლიტიკურ-კულტურული ისტორია თ. ენუქიძე გაუჩრბის ე. წ. განმარტობადიგებულ საკითხზე... აღნიშნულ ნარკვევებში გვიჩვენა, რომ არც ასეთი თემბია მისთვის მიუწვდომელი. უბრალოდ კვლევის სპეციფიკამ მისი ვერადლება სხვა კუთხითი ნარჩაართა. დოკუმტად და დოკუმენტების აღდკვნისა თუ შეწავლის საკმეში, მან დოკუმენტის გარგნულ მხარედა მინიჭა მნიშვნელოვანი რუმეცია. ეს უმაღლესი პროფესიონალიზმის გამოვლენაა. ორიგინალური და განუმეორებელია წყაროთმცოდნეობა ინსტიტუცია. ზოგჯერ ისინი თავისებურ „კრიზინლის-ტიკურ“ ექსპერტებად გვევლინებიან. „კრიზინლისტიკის“ შესაძური სისუხტით მოინახლა თ. ენუქიძემ გვირგვინსკის ტრაქტატის ტექსტი. პალიგრაფიული ახალბოთი, შედარებითი მასალის მომარტვებით, მათი უთითურთმეორისპირებით დაადგინა, რომ 1783 წლის რუსეთ-საქარ-

თველოს მფარველობითი ხელშეკრულების რატიფიცირებული დოკუმენტის გადამწერი არის მეფე ერეკლე II მიერადი, მსაჯული სოლომონ ლიონიძე, დიდი პატრიოტი, რომელიც დამოუკიდებლობის საკუთარი კონცეფციის ნიუხდავად, მტკიცედ უჭერდა მხარს საქართველოს დახლებთან ჩრდილოურ ერსტინანულ ქვეყანასთან.

საყურადღებოა თ. ენუქიძის დღანერ ქართული მეცნიერების ისტორიის წარმოწერის საქმეში. გამოსცა ვახტანგ VI „წიგნი ზეთების შეზავებისა და ქიიის ქმნისა“. დაამთავრა „ქართლის ცხოვრების“ ე. წ. თეიმურაზისეული ნუსხის შესწავლა. მოამზადა იოანე ბაგრატიონის სახეუნებისმეტყველო ლექსიკონი, მონაწილეობს „ქართული ისტორიული საბუთების კორპუსის“ შექმნაში, რომლის პირველ ტომშიც მისი გერ მიმდებულ-შესწავლილი IX-XIII საუკუნეების 46 საბუთი შევიდა.

თ. ენუქიძე შემოქმენებით ძალთა სრული გაფურცენის ხანაშია. ჯანმრთელობის ერთგვარი შერყევის მოუხდევდა, არ დაუკარგავს მეკლევარ-ინტერმარტობორის ტანება. ძველებურად შეუთოვარია, ნაკლებად დამომობი და მკაცრი მეცნიერული პაქტობისას. თუ სჯერა საკუთარი სიმართლის არაფერის ურიდება, თამამად მოინდობს პოლემიკის განწევაებზე. უკომპრომისობა მეცნიერებაში ობიექტური ინტერპრეტაციის ქვეათხედა. შემარტობება განისახლვრება არტუმენტაციის ხარისხით. თ. ენუქიძის „უქნაური“ სიჯიურმე მეცნიერული ფანტაზიის ხარკია მხოლოდ და არა პიროვნული კამრიზი. არ უყვარს ტრიბუნა, იმეიათად გადმოდის სესიებზე, მაგრამ თუ წარსად საზოგადოების წინაშე, გამოირჩევა თემბატის სიხალბით, ორიგინალბობით, დახვეწილი პროფესიონალიზბობით, საბუთიანობით და დამაჯერებლობით. თ. ენუქიძემ მრავალი ახალგაზრდა აზიარა ისტორიის-წყაროთმცოდნის საიდუმლოებას. აღსანიშნავია, რომ მისი ქალიშვილი, ლელა წარმტობით მისდევს დედის ეკალს და თანდათან ყალიბდება შესანიშნავ სპეცილისტად. მან უკვე დაასრულა სადისურტაციო ნარშრომი — „თეიმურაზ ბატონიშვილის ახალი ისტორია, როგორც საისტორიო წყარო“, სადაც საბოლოოდ გარკვეული ამ წნიშუნე-ლოვანი მტკლის ატტობის საკითხი.

ამ მცირე სტატეის ვანრულებთ ამონაწერი თი ადრესტად, რომლითაც დაამტკიცებდნ ბმ-წლისთავზე, მასში მომართა ხელმძღვანელობამ ამადგარ მუშეკა: იმისურვებით თქვერ, ქალბატონი თინა, ლირსულ ქართველ ქალს და დიდებულ მეცნიერს, სამეცალოლო მეოვლებს, თავდაებულ დედასა და მეუღლეს, ერთგულ ამხანახასა და სანიშნო კოლეგს, ჯანმრთელობას, დღგარტეობას, მახვილ თვალს და ფხიზელ გონებას, ახალ გამოკვლევისა და ახალ ვებარჯეუების“.

ლ. მკვარცხელია

ბელა ზალმაზილი

ბერიონული

ბერეონული

დაკოთრლ ხელში ხახუ კალათი, —
კაიონ დას ჩემი ვეება მანა...
ვახის სურნელი უდის ხალხაზე,
მოქოქვის სოფლის მაქარა ვამა.
დავტრებვაპარ კურჩაის ხელგებს,
და მამას რომ ვერ ვუსწორებ თვადებს,
მხოლოდ იმტობ, თვალთავან დელე
არ დაძვებს და არ ვაგეო მწიყე.
გამომიშალა დელი კალათა,
აბნისდა ჩემ სოფლის ზარკა...
ნათელი მწუხარი — დედის ზარათი
და სათრობა ალაპარაკდა.
მამა სი დგას და დღაღულ მწერის
აფლებს კარდებს, კავრდა სურათებს...
ან დაშვს ლოვანს ბეჭდვებ ფერადს
და სოფლის სუნთქვას მივაყურადებ.
ახლა სი ვაძვერ მის ნაქო ხელგებს
და თუ ვერსაზბოთ ვუსწორებ თვადებს,
მხოლოდ იმტობ, თვალთავან დელე
არ წამკდებს და არ ვაგეო მწიყე.

საქსალ ზიღნ

მიწერი ჩემი სამაის წლის
წინადა ცხოვრბობა,
ცოცხალი არი სამაის წლის
მიწერი ჩემი,
იგი ზოგადგობას, მოუწოდებს
სიავის გომასს,
ხახუა იგი მწივენიერის
გაგება-კემბით.
მიწერი ჩემი
ღვარჯერებში დაიარბა,
სამაის წლისაც არ დაღალა
რუმეხით უოვან,
იგი, ნიადვად ნახმტობლო და
ნაიარტეა,
ახალ ბმტობლისთვის შემარტოული.
იღვრება ოლელა,
ხელი არა თუ უხედობა,
მე წილად მერკა...
მზის ტრფოვითი მერკა წილად
და ვიშენე კიდეს,
ის ლომ-ვეფხვებს და
ქარის წისკვილს უხდა
გბმტობლო,
მე — ზღვარსგადასულ
მის ლიღენში
ამაუად ვიღებ!

შამში მებრუნძი,
ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი.

ანა გრუზინსკია-გოლაცანა

ლენინის მონასტერი

XVII საუკუნის დასაწყისიდან რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ახალი ეტაპი დაიწყო. 1634 წელს ქართლის მეფე თეიმურაზ პირველმა ერთგულება შეჰფიცა რუსთა ხელმწიფეს, რომანოველთა დინასტიის პირველ მეფეს მიხეილს, ხოლო 1653 წელს ურთიერთობის განსამტკიცებლად მოსკოვს გაიგზავნა თეიმურაზის შვილიშვილი ნიკოლოზი (ერეკლე I), რუსეთში ნიკოლოზი დავიდოვიჩის სახელით ცნობილი. მას თან ახლდა დედა — ქერივი ელენე და ანაღა. მოსკოვში დიდი პატივითა და ზემოთ მიიღეს ივერიის სამეფო კარის წარმომადგენლები.

დედოფალი ელენე პირველი ქართველი ქალი იყო, რომელიც ოფიციალურად ეწვია რუსეთის სამეფოს კარს და რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობა მისი მეშვეობით ხორციელდებოდა.

1658 წლის 20 ივნისს სამხედრო დახმარებისათვის მოსკოვში ჩავიდა მოხოცი თეიმურაზ I. ეს კი პირველი ქართველი ნეფე იყო, რომელიც რუსთა ხელმწიფეს ეწვია სტუმრისა და დიპლომატის როლში. მაგრამ ამ დროს რუსეთს თვითონ ჰქონდა გართულებული საერთაშორისო ვითარება, დახმარების აღმოჩენა არ შეეძლო და ქართველი მეფე სამშობლოში დაბრუნდა. მოგვიანებით დაბრუნდნენ ნიკოლოზი და მისი დედა ელენეც.

XVII საუკუნის ბოლოს მოსკოვს დასახლდა მეფე არჩილი თავისი ოჯახით და ამალით. მისი უფროსი ვაჟიშვილი ალექსანდრე დაპოქრინნეს ალექსი მიხეილისძის (1645-1674) პირველი მეუღლის ნათესავ თეოდოსია მილასლავსკაიას, რომელსაც მზითვეში მშობლებმა სოფელი ესესვიატსკოე მისცეს (ამჟამად სოკოლის მიდამოები) გლეხებით, სასახლითა და მანუალით. პეტრე I ბრძანებით ეს სოფელი ალექსანდრეს დაუმტკიცეს და იქ დასახლდა არჩილი თავისი ოჯახითა და მსახურებით. ასე წარმოიშვა მოსკოვში ქართველთა დასახლება, რომელიც ქართველთა კოლონიის სახელით არის ცნობილი. პეტრე I და ალექსანდრე ბატონიშვილი თანატოლები აღმოჩნდნენ. ისინი ერთად იზრდებოდნენ, სწავლობდნენ და იწრთობოდნენ. საბოლოოდ ალექსანდრე რუსეთის არტილერიის უფროსი გახდა ახლადშემოღებულ გენერალ ფელდცეიმესიტერის ნოდებში.

1700 წელს შვეიციაშიან ომის დასაწყისშივე, ნარვასთან ბრძოლაში, ერუს სხვა გენერლებსა და ოფიცრებსა ერთად ალექსანდრეც ტყვედ ჩაიგდებ, იგი 1710 წელს გაათავისუფლეს, მაგრამ, უკვე დაავადებული, გზაში, ქალაქ პიტტომში გარდაიცვალა და 1711 წელს ღონის მონასტერში დაკრძალეს, მასთან ნოვოდევიჩის მო-

ნასტრედან გადმოსვენეს მისი მშობი დავითი, მამულა და მეუღლე თეოდოსია. აქედან მოყოლებული იქ იკრძალებოდა მოსკოვის ქართული სამეფო საგარეულოს წარმომადგენლები. ღონის მონასტერი XVIII საუკუნის ქართველ სახელმწიფო მოღვაწეთა უდიდესი საფანე გახდა, რომლის მსგავსი თვით საქართველოშიც არ გაგვარჩნია.

ამ მონასტერში დაიწყო მოღვაწეობა 1705 წელს ქართველმა მიტროპოლიტმა ლავრენტიმ. 1712 წელს არჩილ მეფემ შვილების საფლავზე ააშენა მიტროპოს ეკლესია, რომელსაც არჩილის ეკლესიასაც უწოდებდნენ. ერთი წლის შემდეგ აქვე დაიკრძალა ქართველი მეფეც და 1719 წელს მისი მეუღლე დედოფალი ქეთევანი.

მოსკოვის ქართველი კოლონიას, მამის გარდაცვალების შემდეგ, სათავეში ჩაუდგა მისი ერთადერთი ქალშვილი დარეჯანი, რუსეთში დარჩა და ნოდებელი. მის შესახებ მეფე არჩილი ანდერში პეტრე პირველს სთხოვდა: „აძიქნეს მფარველობაში მიიღეთ ჩემი ერთადერთი ქალიშვილი (დარეჯანი შ.მ.) ჩემი ვაჟიშვილებით ვიფელდებინ ჩვენი გვარის შთამომავლობით აღდგენას, რომელიც საუკუნეების მანძილზე ფლობდა ივერიას და სხვა ნიწებს. ღმერთმა არ მარტუნეს ეს ბედნიე-

კოლონიის გამოჩენილი ქალები

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რება. მაგრამ დამიტოვა ქალიშობი, რომელითაც შეიძლება ჩვენი სავარეულოს აღდგენა, თუ მისთვის გამოიწმინდება ღირსეული პირი, ორივეს თანხმობით, კანონიერ შეერთებისათვის. ნარსულში ამგვარად ორჯერ განახლდა ჩვენი დინასტია. ეს მიღებულია და კანონიერია აზიისა და ევროპის სამეფო კარზე”.

დარეჯანი, მოსკოვის ქართული კოლონიის მეთაური, ამავე დროს საქართველოს ელჩის როლშიც გამოდიოდა რუსეთში.

იგი სოფელ ვსესვიატსკოეში ცხოვრობდა და ეს სოფელი ვახდა რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ცენტრი. დარეჯანმა უდიდესი სამუშაო შეასრულა დონის მონასტერში. მან განახლა მამის მიერ აშენებული მირქმის ეკლესია, გარედან მიაშენა საკურთხეველი და სატრაპეზო, ხოლო დონის მონასტრის დიდი ტაძრის, სამრეკლოს და სახურავის განახლებისათვის 2000 მანეთი შესწირა. მანვე შეცვალა ამ ტაძრის იატაკი. თვით ტაძარი დამშენებდა ქართული ხატებითა და საეკლესიო ნივთებით, გაამდიდრა დონის მონასტრის ბიბლიოთეკა საქართველოდან ჩატანილი ხელნაწერი ნივთებით. ლავრენტში კი მონასტერს აჩუქა ოქროთი მოვარაყებული ედიანი სახარება.

დონის მონასტერი მოსკოვში მცხოვრებ ქართველთა რელიგიური და კულტურის ცენტრი გახდა.

1724 წელს მოსკოვში გაემგზავრა გარეშე მტრებისაგან შევიწროებული მეფე ვახტანგ VI 1200 კაციანი ამალით — „ფეოდალური საქართველოს ნაღები ინტელიგენციით“.

ისინი დაასახლეს პრესნიაზე და იქ წარმოიშვა ქართველთა ახალი დასახლება „გრუზინი“, რომელიც რამდენიმე დაბისაგან შედგებოდა. დაბებს შორის გადიოდა საველე გზა, რომელიც XVIII საუკუნის შუა წლებიდან ბოლშაია გრუზინსკაის ქუჩა გახდა. აქვე გაჩნდა მალაია გრუზინსკაია და გრუზინსკი ვალ. გაფართოვდა არილ II მიერ შექმნილი ქართველთა კოლონია, რომელმაც უდიდესი როლი შეასრულა რუსი და ქართველი ხალხების ურთიერთობაში.

1737 წელს ვახტანგ მეფე სამშობლოში გამოემგზავრა, მაგრამ გზაში გარდაიცვალა და ანტრასანში, მიძინების ტაძარს მიიპარეს. 1762 წელს კი, იქვე მის გვერდით, დაკრძალეს მეორე ქართველი მეფე თეიმურაზ II, რომელიც ასევე დახმარებას ეძებდა რუსეთში.

დაუქანა ხაკრატიანი

დარეჯანი უკვე მოხუცდა, აღარ შეეძლო დონის მონასტერში სალოცავად სიარული და პატარა ეკლესიის ნანგრევებზე ახალი დიდი, ქვის ეკლესია ააშენა ეს-სეივალსკოში. ეს ეკლესია დღესაც ამგუნებს სოკოლს, ხოლო პრესნიას ჩაიონს კი, გრუზინსკაის მოედანზე, ვახტანგის შვილის გიორგის მიერ XVIII საუკუნის მეორე ნახევარში აშენებული წმ. გიორგის ეკლესია.

1740 წელს გარდაიცვალა იმერეთის ბაგრატიონთა სამეფო კარის უკანასკნელი წარმონაჩდგმელი დარეჯანი, რომელიც მშობლებსა და ძმებთან ერთად დონის მონასტერში დაკრძალეს.

ქართულ კოლონიას სათავეში ჩაუდგა ვახტანგის შვილი პაქარი, ხოლო XVIII საუკუნის 50-იან წლებიდან გიორგი. სენი ითვლებიან მოსკოვის ბაგრატიონთაგან გრუზინსკების გვარის პირველ წარმომადგენლებად. მათვე გაიანაწილეს არჩილის მამულები და სხვა ქონება, რადგან დარეჯანს მემკვიდრე არ დარჩენია.

XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის ქართველთა მოსკოვის კოლონიიდან ენიშნებოდა პიროვნებად ითვლება პაქარის შვილიშვილი ანა ალექსანდრეს ასული გრუზინსკაია (1762-1842). ეკატერინე II ბრძანებით ალექსანდრეს ოჯახი პეტერბურგს გადაასახლეს. ანა გრუზინსკაია მეტად ლამაზი ქალი ყოფილა და სამეფო კარზე მეფლისთვის მშვენივლად ითვლებოდა. იგი მუდმად გახდა პოლკოვნიკ დე ლივინსა, რომელიც 1789 წელს დიდილუმა თურქეთთან ომში. შემდეგ ანა თავად გრიციანის მისთხოვდა და რუსეთის არისტოკრატის უმაღლეს რანგში აღმოჩნდა. ანა საზოგადო მოღვაწე ყოფილა. რისთვისაც წმ. ეკატერინეს ორდენით დაუჯილდოვებიათ. მან 80 წლამდე იცოცხლა და 1842 წელს გარდაიცვალა. ეს ის ანა ალექსანდრეს ასული გრუზინსკაია იყო, რომელმაც პეტერბურგში 1782 წელს მიიღო ქაბუკი ნათესავი, ბიძათაშვილი, მომავალი გამორჩენილი მხედართმთავარი პეტრე ბაგრატიონი და რომელსაც შეეძლოთ პეტრეს მამიდად მიიჩნევენ.

ანას მუდმად დიდი მამულად ჰქონდა ვლადიმერის გუბერნიის იურიევიოლასის მახარის სოფელ სიმში. აქ გარდაიცვალა სამკურნალოდ ჩასული, დაჭრილი პეტრე 1812 წლის 12 სექტემბერს. 27 წელი განიცხვევდა ცნობილი მხედართმთავარი სიმის ადგილობრივ ტაძარში, მხოლოდ 1739 წელს გადაასვენეს პორიანდის ეკლესია და იქ დაკრძალეს, სადაც სასიკვდილოდ დაიჭრა.

ანა გრუზინსკაია-გრიციანის ორი პორტრეტი შემორჩა: ერთი ახალგაზრდობისა, რომელიც უკვე გამოქვეყნებულია, ხოლო მეორე — მოხუცებულობისა, რომელსაც პირველად ვაქვეყნებთ (დაცულია იურიევი-პოლკის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში).

ნაირი გელაშვილი

პირი დე გაზაფხულის სახე

მხატვარი ცინია აბრეღაძე

მოკრიალებულ ცაზე გაზაფხულის პატარა ღრუბელი მოცურავს და ისეთი დიდერმილია, სულ სახე ჩამოსტეხის. მოდის და სულ უფრო ღონდება და ღონდება. შემოხვდა ერთი წერილი.

— უეჟი, ღრუბლიკო — შორიდანვე შეუჭახა წერილი — რა დაგმართინა?

— რაღა რა დამმართინა, საკითხავი აღარა ვარ — ამოიხიხრა ღრუბელმა — ხომ იცი, პატარაობიდანვე როგორ მიყვარს ყვავილები და ბალახები. და შენ რა გამოიყვამ? სულ ასე, ზემოდან უნდა დაფურებდე? მცემ მინდა ახლოს მივიდე, თვლებში ჩაზევდო, არა და აღარ მიინდა ასე ცხოვრება... უკვე სლუკუნებდა ღრუბელი. წერილი ჩაიჭირდა.

— ცოტა დივიდე, რა, — უთხრა წერილმა და ძირს დაეშვა. დაფრინდა მინახე, გრძელი ნისკარტით გაღვიქვა გაზაფხულის მიწის ხეულები, ამოკრთა თესვები და აფრინდა ღრუბელთან. უბემი ჩაუყარა თესვები და უთხრა: მიბილად შეინდა და ცოტა ხანში შედწინო იქნებო.

ჩაითხნა ღრუბელმა თესვები და გატრუნული ფრთხილად გახრიალდა ცაზე რამდენიმე დღის შემდეგ რაღაცნაირად აწრიალდა; აცმუქდა, ჯერ ერთი-ორჯერ ჩაიციხა და მერე კი ახითხითდა და აკისკისდა. თურმე თესვები გაღვიფდნენ, პატარა ფესვები აატოკეს და უღიტინებენ ღრუბელს. ცოტა ხანში კი პოი, საოცრება! ზედ ღრუბლის გვერდზე თავი ამოყო თეთრმა გვირილამ, მის მორე მოჰყვა, მწვანე ბალახები აბიბინდა, ყვავილი აბდღერიალდა. გაიხარა ღრუბელმა და სიმძვრით გასწია ცაზე მიდის და მიიღერებს. მიღერს და ბედნიერია. ცის ნაკვი იმის ყვავილებს ეთამაშება. ღრუბელი გაკვირვებით შესცქერა ამ პატარა ღრუბელ-მძვლვს. თუმცა რა არის გასაკვირი? რაღა არ ხდება ამ დალოცვილ ცაზე!

წინეკლავიანი მუსტანგი

წინეკლავიანი
მუსტანგი

წინეკლავიანი მუსტანგი და პატარა ნემი

ყვავილებიანი მინდორზე ჩვეულებრივი გაზაფხულის დილა გათენდა. მზის სხივებმა ჩვეულებრივ მიიჩინეს ყვავილებიანი, ტორილი ჩვეულებრივ ჭიჭიკიკებდა მალა პავეში, ლოკიკინა ჩვეულებრივ ამპერალიყო კუნელის ბუჩქზე და ღრმად ჩაფიქრებული ქვეყნიერებას გადასცემოდა. კუნელის ბუჩქზე ჩვეულებრივ ეწერა ჩვეულებრივად დილის ნიავს. მხოლოდ წინეკლავიანი მუსტანგი იყო, არაჩვეულებრივ რომ გამოარდა უცვლად ტყიდან, მინდორზე შეურყვარებელი სირბილის მოწყევა და თან სრულიად უჩვეულო რამეს გაიძახოდა: ჩქარა, თორემ გვიან იქნებაო. უნდა განახათ, რა ამბავი დატრიალდა: ყვავილებმა თვალები დაჭოჭოტეს და გაბტყრდნენ. გაოგნებული დილის ნიავი ქვაზე ჩამოვარდა. კუნელის ბუჩქს სუნთქვა შეეკრა. თხუნელა ბუჩქის ძირას მიიძალა. მზის სხივები ერთად მიიყუყუნენ. პატარა, თეთრი მინდვრის თავიკი ხავსიან ლოდს ამოუფარა. ასეთ ამბავს ჯერ არ შესწრებოდნენ. გაოგნებული წინეკლავიანი მუსტანგი ისევ დაბრბოდა და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გაყვიროდა: ჩქარა, თორემ გვიან იქნებაო.

ლოკიკინა, რომელსაც გულით სულდა ყველგვერი აურჩაურო, ცოტა გონს რომ მოჟოდა, ნელში გაიძარტა და გადმოხსახა: „ეები, მუსტანგი, რა ზოგმა გიბინა?“ მუსტანგს ავც კი გაუგონია, საშინელი სისწრაფით ჩაუქროლა კუნელის ბუჩქს და გვერდი გაქარა. ბუჩქი შეირხა და ლოკიკინამ ძირს ზარავანი გააღიანა, პატარა ფურისულას დაეცა, გვერდი დაუღებდა, ფურისულამ ტირილი დაიწყო და თვალბილი სჩქესას მოჟევა. ლოკიკინა კი საშინელი გაბრაზდა, რადგან ასეთ სულელურ მედგომარობაში ყოფნა არ სიაძრუნებდა.

არაფინ ხმას არ იღებდა. მუსტანგი კი ისევ დარბოდა და გაიძახოდა: „ჩქარა, თორემ გვიან იქნებაო“. ვინ იცის, სადამდეც გაგრძელებოდა ის ამბავი, რომ უცვლად იზუნებლას შუბლზე ხელი არ ეტყვიდა და არ ნაშობებდა: „ოჰ, ღმერთო, რა ტყვენი ვარ! რაწინელი ხანია პატარა იბოლ მარჯვს დაპირებულ ტყვეს გაგასწრებოდა და ყველა ბილგის განსვლით შეიქი. ვაითუ, მარტო ნაიფინდნ და გზა აბნებოდა და უკანმოუხედავად გაქმუნულა. ყველა ჩუმად იყო, მუსტანგი ისევ ისე დარბოდა. უცვლად კუნელის ბუჩქი ისე შეირხა, თითქოს მინდინ ამიხტყო, შუბლზე ხელი იტყვიდა და ნაშობებდა: „აჰ, ნამდვილი სირიყვე, მე ხომ წერილი უნდა მიმწერა მარწყვისათვის, თვის ბოლოს ცივი ქარი დაპბერვას და ფოთლებიის სახვევს ჯერ ნუ შეიხსნი შეიქი“. და კუნელის ბუჩქმა ფაცა-ფუციტ დაიწყო წერილის წერა: „ჩემო დილილი მარწყვო, ნიავმა მიიხარა, რომ დედამისი ქარი, თვის ბოლოს ტყემი აპირებს ჩამოკლას... არცერთ შემხმევევაში სახვევი არ შეიხსნა, გვერდი უარესად გაგიციფებავა...“

ქანცანყვეტილი მუსტანგი ისევ დარბოდა. შუმდევ ნიავს გააჩნდა, რომ ხელების დაპირებდა, მთავალ და მუხედ დაამწარა გვერდს გაგიტირილობა და სულმოთქმეულად გაქმნდა, კუნელის ბუჩქის წერილზე თან ნაილი. მინდვრის თავებს გაასხენდა, რომ ერთი პარკი თხილი უნდა მიტანა ავადმყოფ ციყვთან და სასწრაფოდ გაეცუნცულდა.

ასე გაასხენდა ყველას თავისი დანაპირები და მინდვრიდან გაიჭრია. მხოლოდ ლოკიკინა იყდა თავიჩინდრული. ის არავის არაფერს დაპირებდა და აბა ხელ უნდა წასულიყო ან რა უნდა გაეკუთვნინა. გულით კი მოუხდა, რომ სხვებიც თან ნაშობებარყო, შუბლზე ხელი ეტყვიდა და ვინმესთან გაქცულიყო. უცვლად სანე გაუბრუნინდა, პატარა ფურისულასთან მიცოცდა, სასწრაფოდ დაპირდა, ახლავ მაღალის დგადავად დაფიქრებულზე, მოიხსნა მაღალის გუდა და იქვე შესარულად დადნაპირდა.

წინეკლავიანი მუსტანგი კი ბალახებში იწვა და ქოშინებდა. ამ ამბავს ზემოდნ დაყურებდა ის, ვისაც არაფერის არაფერი დაეფიქრებია - მზე. ახლავ თავის სხივებს მუსტანგზე ანიშნა და ნაწარწრულა: ჩქარა, თორემ გვიან იქნებაო. სხივები მუსტანგს შემოხეივნენ და ოფლი შეუმრის.

წინეკლავიანი მუსტანგი და პატარა ნემი დიდი მეგობრები იყვნენ. ხშირად ხდებოდნენ ერთმანეთს ყვავილებიანი მინდორზე ხავსიან პარკოვან.

პატარა ნემი ერთ თეთრსა და ფაფუკ ღრუბელში ცხოვრობდა. ამ თავისი სახლით, რომელსაც მრგვალი და მოვარდისფრო ფანჯრები ჰქონდა, ის მთელ ცაზე დასკრინობდა. მაგრამ, როდესაც მუსტანგთან შეხვედრის დღე მოვლანდა, მისი ღრუბელი ყვავილებიანი მინდვრის თავზე შეეზავდა და იქ, სულ დაბლა, თეთრი ჭაღივით ეკიდა ხოლმე. წინეკლავიანი მუსტანგი ხავსიან კორდთან მიიჩნებდა, პატარა ნემი გახსნიდა ფანჯარას და ძირს ეშვებოდა. მერე ისინი ყვავილებში დახტოდნენ, რა თამაში აღარ იგონებდნენ, მთელი მინდორი აკლებული ჰქონდათ.

აი, წინეკლავიანი მუსტანგი ერთხელაც ჩვეულებრივ მიყურებდა ხავსიან კორდთან, მაგრამ, მისდა გასაოცრად, პატარა ნემი იქ არ დაუხვდა. მუსტანგმა კორდზე აპირინა და ზემოთ აიწვია. რადგანაც ერთი პატარა და თან ფუნჯა ნემია იყო, მუსტანგი მოფერებით ფუფუნს ეძახდა. პოდა, ზემოთ აიხვდა და ასახა: „ეები, ფ-უ-უ ჩამოდი რა ბაღე...“

ღრუბლის ფანჯარა გაიღო, პატარა ნემიმ სველი თავი გამოჟყო, ჩამოსძახა: არსადაც არ ჩამოვალო და ისევ მიიძალა. სახტად დარჩენილი მუსტანგი ყურებს არ უაყრებდა. მერე დაუჯერა და ჩამოაყარა: ჯერ ერთი ყური, მერე მეორე. მერე დაბნეულად შეხვდა ყვავილებს და ისევ ირბინა კორდზე, რაც შეეძლო კისერი ნაიჭიქელა და ნემის შესძახა: „ფუფუ, ჩამოდი რა, ფუნჯუკუკობეც გელაინო“. პატარა ნემიმ ისევ გამოიხვდა ფანჯრიდან: „ერთხელ შენ ამოდი, თუ კარგია, სულ მე რატომ უნდა ჩამოვიდე“.

წინეკლავიანი მუსტანგი საგონებელი ჩავარდა: რა გზას დაუდგედა და რა წყაში ჩავედრე? ამ დროს შეინახა, რომ უცვლად ბინდებოდა და მზის სხივები ყვავილებს ეიხობებოდნენ. ყვავილები ისე იხრავდნენ, თითქოს სხივებს საშუალოდ შორდებოდნენ. ბოლოს, როგორც იქნა, სხივები მინდორს მიიჭრია და ნელა განსრიალდნენ საღაბოს პავეში. ხავსიან კორდს რომ ჩაუარეს, წინეკლავიანი მუსტანგი შეეგვნა: „სხივებო, სხივებო, თან ნაიწყყანი და თეთრ ღრუბელთან მიმიყვანეთო“.

მუსტანგს უარს როგორ ეტყვიდა ვინმე. სხივები ერთმანეთზე გადაიწნენ და მუსტანგი შიგ მოკალათდა. ნიავი ოდნავ არხვედა მათ და სხივების კალათა ნელა მოსცილდა ხავსიან კორდს.

პატარა ნემის, რომელიც ფანჯრიდან ყველაფერს უფვალ-თვალბოდა, გული აუკანკალდა, არ გადმოკარგებო. საშინლად იწინა, რა სისულელე მომიტოდა თავშიო, ფაცაფუციტ გადმოქმევა თავისი ღრუბლიდან და პირდაპირ სხივების კალათში ჩახტა. სხივებმა ფრთხილად დაუშვეს ორივენი მინახე.

აქ კი ყველა მათ ელოდებოდა: ყვავილები, დიდი ხავსიანი ლოდი, კუნელის ბუჩქი და საღაბოს ღურჯთავლები ნიავი.

დღე გაზეთით ინყება

მიმედი შრომითი გზა გაიარა გოგონამ. ცხოვრობდა მალაღმთიან სოფელში, ზორეთის ხეობაში, ვალიძეების გირაკაზე, რომელსაც ზემოდან მაღალი კლდე დაფარებდა. ვალიძეები პეტლა სოფელსაც, სადაც სამხრეთ ოსეთიდან გადმოსული ვალიძეები ცხოვრობდნენ და მათი ათიდეე ქოხი იდგა.

მაშა გრიგოლ ვალიძეი მეფის არმიის ყოფილი ჯარისკაცი იყო, შემდეგ მონანი-ლეობდა რევოლუციურ ბრძოლებში, სამოქალაქო ომში, იბრძოდა ცნობილი ოსი რევოლუციონერის ზნურა აიფაროვის რაზმში მენშევიკების წინააღმდეგ, ჩაება საკოლმეურნეო მშენებლობაში, წლების მანძილზე იყო კოლმეურნეობის პრივატიზირი, შემდეგ თანამჯდომი იყო და მწ წლისა გარდაიცვალა.

დედა — ეგრნოსა, შრომისმოყვარე ქალი იყო, ოთხ შვილს ზრდიდა და გაჭირვების გამო საოჯახო საქმითაც ტვირთავდა პატარებს. პაემუგებს შორის ღიზა ვეფლავზე უფროსი იყო, პატარაობიდანვე საქონელს მწყემსავდა. რომ წამოიზარდა, მინდვრის დამუშავებაც დაიწყო.

1930 წელს ქარელის რაიონის სოფელ ზეგდემი ოსურთა სკოლა გაიხსნა. ღიზა მაშინ რვა წლისა იყო და სკოლაში სიარულს დაიწყო. სახლიდან სამი კილომეტრის გავლა მთის ბილიკებით უხდებოდა, რომ იქ მისულიყო. სკოლა წარჩინების დაბათავდა. სახმრეთ ოსეთის უმცირესობაში უგამოცდოდ მიიღეს, მაგრამ დიდი სამამულო ომი დაიწყო. ხალხი ომში განიწვიეს. კადრები აკლდა, ღიზამ დროებით შეწყვიტა სწავლა და რადიოკომიტეტში დაიწყო მუშაობა, სადაც ინფორმაციის მოშუადება დააგავს.

— არასდროს არ დამაინყვებდა ჩემი პირველი ინფორმაცია, — ამბობს ღიზა ვალიძეა. ის მოკლედ და სხარტი იყო, მაგრამ ბევრი შრომა დასჭირდა. ხალხი გვაკლდა და ზემდემტ ვმუშაობდით.

შრომის ასეთი ჩვევა, მას იმ დროიდან მოკვებდა და დღესაც აკვირვებს ვეფლას, ვინც მასთან ერთად იღვწის. მუშაობისას

ის ეგრ იცავს ზომიერებას. და როცა საქმეს ჰკიდებს ხელს, ვეფლამ იცის, რომ არ დაიშურებს ძალას, დროს და ენერჯიას მის მალალ დონეზე შესასრულებლად. აი, მაგალითად, თათბირზე აცხადებენ, გვერდს ღიზა ვალიძეა მოამზადებსო. ვეფლამ იცის, რომ ეს საგაზეთო გვერდი „სახალხო კონტროლი“, ღიზას რომ მიანდვს, და შეიძლება, მის მოსამზადებლად მივლინებამაც გაემზავზაროს.

ღიზა ვალიძეა შრომისმოყვარეც არის და, ამასთან, ვეფლა საქმეს ადვილად ასრულებს, დაღლას სულაც არა გრძობს. როცა სხვები დაბანარებას სთხოვენ, უარის თქმა არ შეუძლია, ცუდს არავისზე იტყვის, რომ არც გაკვირვება ვინმეს ზურგს უკან. პირში თქვა უფერის და ამბობდაც არ რცხენია ხალხს გაუსწროს თვალი.

...ომიანობის იმ დაძაბულ დღეებში, როცა ღიზა რადიოკომიტეტში მუშაობდა, მასთან წითელი სოფლის კოლმეურნეობის დელეგაცია ჩამოვიდა (ამ კოლმეურნეობაში იყო გაერთიანებული ვალიძეების სოფელი).

— ჩვენ ბევრი ვიფიქრეთ, სანამ აქ მოვიდოდით, — თქვას დელეგაციის წევრებმა. კოლმეურნეობაში განათლებული ადამიანი გვეჭირებდა. იქნებ ცოტა ხნით საანგარიშო საქმეები მოგვიგვაროთ. შრომადღების დამთავლებით კი არა გვყავს, იქნებ დატვეხმაროთ, როგორც ჩვენი მიწაწყლის შვილი.

დაბანარებზე უარს როგორ იტყოდა. ღიზა იმ აზრით ნაივდა კოლმეურნეობაში, რომ ცოტა ხანში ისევე რადიოკომიტეტს დაუბრუნდებოდა. ორ თვეში კოლმეურნეობაში ყველაფერი მოაწესრიგა. და ის იყო მასასვლელად მემუზადა, რომ გულმა არ გაუშვა, ვეღარ დატოვა თინასოფლები. „მე აქ უფრო საჭირო ვარ“ — თქვა და დარჩა სოფელში. 1942 წელი იდგა. ღიზა ვალიძეა პარტიის რიგებში შევიდა. ორი წელი დარჩა კოლმეურნეობაში და ბევრი რამ გააკეთა ხალხისათვის, ფრონტისათვის.

ომის შემდეგ ღიზამ პედაგოგიური ინსტიტუტში განაგრძო სწავლა, პარალელურად გაზეთ „სოვეტონ ორისთინის“ (საბ-

ჭოთა ოსეთის) რედაქციაში დაიწყო მუშაობა.

მას შემდეგ პრესაში მოღვაწეობდა. მუშაობდა სხვადასხვა პერიოდულ გამოცემაში, მაგრამ არასდროს ავიწყდება ის სახარული, პირველმა ნარკვევმა რომ მოუტანა. იგი ჩრდილო-ოსეთის გაზეთში დაიბეჭდა და ვაგონშემტყუებელი ქარხნის ორ პრივადას შეეხებოდა, რომლებიც ერთმანეთს ეჯიბრებოდნენ. ნარკვევის ავტორმა ბევრი გამოხატულება მიიღო, ცნობილმა ოსმა-დრამატურგმა გრის პლეგიმაც მიულოცა გამარჯვება: ნარკვევი ნამდვილი მხატვრული მოთხრობააო. ამის შემდეგ ღიზა ვალიძემ უფრო თამამად სცადა კალამი მხატვრული ნარკვევა და პროზაში, უშეშედა კერძულად...

მისი ნარკვევებისა და მოთხრობების გმირების ხუთწლიდების მშენებში არიან, კომუნისტების აქტიური მშენებლები.

თითქმის ოცი წელია, რაც ღიზა ვალიძეა გაზეთ „სოვეტონ ორისთინში“ მუშაობს — გაზეთის ფურცლებიდან ესაუბრება მკითხველებს, ამხელს ყოველგვარ ნაკლას და მანიკერებას, იბრძვის ხალხის სიკეთისა და ბედნიერებისათვის.

ღიზა ვალიძეა რედაქციაში წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა ავღიკოსს, იყო საბჭოთაოების წევრი, პარტიულის მდივანი, იყოღბა საოქრო კომიტეტის სახალხო კონტროლის შტატგარეშე ინსპექტორად, საინტერესოდ უშეებს „სახალხო კონტროლის ფურცელს“.

ყოველ დღიას ის გაზეთით იწყებს, ახალი, საღებავმუშრობელი გაზეთის ნომრი, მაგრამ ხანდახან, როცა რაიმე დიდი მოვლენაა, მეგობრები უშინებს ხელს, გვერდზე ადებინებენ გაზეთს. მაშინაც ასე იყო, როცა საქართველოს სსრ დამსახურებული ფერწილისტის ნოდეა მიანიჭეს, როცა ვატიშვილმა ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხი მოიპოვა.

ღიზა ვალიძეას შემოქმედებითი ძალები გაფორმების ხანა უდგას.

ქალი მწერნი და ზღვა

უნი ცის, ამ დაწყებულმა ომმა სად არ გადავადლო საბჭოთა მებრძოლები! რამდენჯერაც კი გავიარე სრუტე მედვევისა და შპიბერგენის კუნძულებს შორის, იქ, ჩრდილოეთში, 75 გრადუსის განხეზე ყოველთვის მესმოდა კენესა ახალგაზრდა ქალიშვილისა: „ვაი, დედა“.

ღიას... ამ ადგილებში დაილუპა ჩვენი მინაწელის შვილი ნინო გერმანეს ასული კალანდაძე. ეს ამბავი, ვფიქრობ, არ არის ინტერესსმოკლებული და მსურს გიამბოთ.

მშინა წლებში ლენინგრადის საზღვაო-საინჟინრო ინსტიტუტში ესწავლებოდა. ჩემთან ერთად სწავლობდნენ დღეს მსოფლიოში ცნობილი შორეული ნაოსნობის ინჟინერ-კაპიტნები, სოცილისტური შრომის გმირები: ვალენტინა იაკობის ასული ორლოვოვა და ანა ივანეს ასული შებტონინა.

ხშირად მიუთქვამს მათთვის ჩვენი გენიალური პოეტის შოთა რუსთაველის სიტყვები: „ლეკი ლომისა სწორია“.

ნამდვილად გული მწყდებოდა, თავს რომ ვერ ვაწინებდი მათ ქართველი მებრძოლ ქალებთან... ვფიქრობდი, რა არ უკეთესია ქართველ ქალს, ხმლითაჲ უბრძოლა, მეცნიერების რომელ დარგს არ დაუფლებია, სპორტის რომელ სახეობაში არ გამოუჩენია თავი და რა არის, რომ მებრძოლობა ვერ გასწია მეთქი...

გაევიდა წლები, დაიწყო სამამულო ომი და ლენინგრადის ბლოკადის შემდეგ შესხვა შტურმანებთან ერთად სამუშაოდ გამგზავნეს წყნარი ოკეანის აუზში.

1943 წელი თავდებოდა. პირველი რეზი იყო უღადივოსტოკიდან შვერთებელი შტაბების ნავსადგურ ლოს-ანჯელესში. ჩემს სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა, როგორც იქ შევხვდი კონტრა-ადმირალს სიმონ რაბინოვილს, რომელიც ხელმძღვა-

ნელობდა ამერიკის შვერთებელი შტაბების სანაპიროზე საბჭოთა გემების მოძრაობას.

ბატონმა სიმონმა მაჩვენა ადგილობრივი გაზეთი, რომელშიც მოთავსებული იყო სტატია და ფოტოები ტანკერ „დონბასის“ კაპიტნის თანაშემწის ნინო კალანდაძისა და ორთქმზავალ „ეოკოვის“ კაპიტნის თანაშემწის იულია ფაილოძის შესახებ.

აბა, ანაჲ მეტი სიხარული რა უნდა განმეცადა?!... უნდა ვთქვა, რომ ჩვენ, მამაკაცებს ვეფიქრდა ომის მიძიმე და ქარიშხლიან წლებში ზღეებისა და ოკეანეების გადალახვა, როცა ყოველ ნაბიჯზე ჩასაფრებული იყო დაუნდობელი სიკვდილი. ნარმოსადგენია, რა შემართება, სიმაჲაცე უნდა ჰქონოდათ სულ ახალგაზრდა ქართველ მებრძოლ გოგონებს...

ამ გაზეთის სტატიაზე ძალზე დამაინტერესა, მით უმეტეს, რომ ერთ აუზში ეცურავდით და მაინც ვერ ვხვდებოდი მათ! ბედმა გამიღიმა და გავიციანი გემ „დონბასის“ კაპიტანი ვიტალი ცილკი, შემდეგში ოდესის საზღვაო ფლოტის მუშაულის დირექტორი, რომლისგანაც საინტერესო ამბავი ვაკვივ. ბათუმის საზღვაო სასწავლებელში ომის წინა წლებში გემოტარების სპეციალობაზე წარმატებით ჩარიცხულა ოთხი ქართველი ქალიშვილი: ნინო კალანდაძე, იულია ფაილოძე, ვანდა გვარამიელი და შუშანა თუმანიშვილი.

ქალისთვის ამ უშიშროების სპეციალობის დაუფლებების შემდეგ ოთხივემ მიიღო შტურმანის თანამდებობა.

ნინო კალანდაძე და იულია ფაილოძე შორეულ აღმოსავლეთში გაუგზავნიათ; ნინო — ტანკერ „დონბასზე“, იულია — „ეოკოვზე“, კაპიტნის თანაშემწეებად, შუშანა — ბატოში კასპიის ზღვის აუზში, ვანდა კი ბათუმის საზღვაო პორტში დარჩენილა. „დონბასი“ და „ეოკოვი“ საბჭო-

თა კავშირისა და შვერთებელი შტაბების ნავსადგურებს შორის ცურავდნენ.

1942 წელს მეგობარი გოგონები ერთმანეთს შეხედდნენ ამერიკაში.

კაპიტნის თანაშემწე ქართველ მებრძოლ ქალიშვილებს თურმე იმაჲ ნამს შემოეზიგინენ ფოტოკურსპონდენტები. ამერიკის პრესა მთოვე დღესვე წინოსა და იულიას სურათებით ავისილა, რაც მე დიდი სიხარულით მაჩვენა ადმირალმა სიმონ რაბინოვილმა.

იმჲვე წელს, ნოემბრის დასაწყისში, საბჭოთა კავშირის ჩრდილოეთის ნავსადგურიდან 23 გემი გასულა ისლანდიისაკენ. მათ შორის ერთი გემი დაიღუპა — ტანკერი „დონბასი“.

7 ნოემბერს, როცა გემის ეკიპაჲ ოქტომბრის 25-ე წლისთავს ბარენცის ზღვაში შედევვისა და შპიბერგენის კუნძულებს შორის ხედებოდა, ფაშისტური გერმანის ბომბდაშენებმა შეუტიეს გემების ქარავანს... ტანკერ „დონბასის“ ეკიპაჲ უთანასწორო ბრძოლაში ჩაება. მტრის ყუმბარებმა მწყობრიდან გამოიყვანა მრავალი მექანიზმი, რადიოკავშირი შეწყდა, ცეცხლი ნაკავდა ვაეთობს. შუშანა კვამლმა და ცეცხლის ალმა მოიკვცა სამანქანო განყოფილება. მექანიზმებმა გამოართვა იწყი და მალე გემი ვაჭრდა.

როცა ფაშისტებმა დაინახეს, რომ ტანკერი უძრავად იდგა, მაგრამ ჩაიძირული არ იყო, ორი ტორპედო ესროლეს. ორივე შუანში მოხვდა. ტანკერი „დონბასი“ შუანზე გაიხლიდა და წელ-წელა ჩაიძრევა იწყი, ვინც მოასწრო, გემიდან წყალში გადაეშვა, მაგრამ გამხეცებულმა ფაშისტებისა წყალში მცურავ მებრძოლებს ტყვეები დაუშინეს. სრულიად შემთხვევით ცოცხლად გადაარჩენილი ეკიპაჲს წვერები გერმანელებმა ტყვედ ჩაიგდეს და ჩრდილო ნორვეგიის სამხედრო ტყვეთა ბანაკში წაიყვანეს.

1945 წლის 5 მაისს საბჭოთა ჯარის ნაწილებმა გაათავისუფლეს ნორვეგიაში ტყვედ მყოფი „დონბასის“ მეზღვაურები, რომლებიც სულ მალე დაბრუნდნენ სამშობლოში... მკვარამ ნინო არ დაბრუნებულა, ეკიპაჟის დანარჩენ 33 წევრიან ერთედ დაიღუპა.

არაგინ და არაფერი არ არის დავიწყებული უკუდავია მათი სახელი, ვინც დაეცა სამშობლოს თავისუფლებისთვის ბრძოლაში.

ნინო ჩვენი სიამაყეა. მასში გასხივოსნებულია ქართველი ქალის შემართება, ნიჭი, გმირობა.

ჩემთვის იგი არ დაღუპულა, მისი მომღიწარი სახე გზას მინათებდა ათეული წლების მანძილზე ზღვებსა და ოკეანეებში ცურვისას. ნინო კალანდაძე ჩემთვის იმ თეთრ თოღლებად გარდაიხასა, თავზე რომ დააფრენენ შორეულ ცურვაში გასულ ჩვენს გემებს.

ომის შემდგომ რამდენჯერმე გავიარე ის სრუტე, რომელშიც სამუდამო სასუფეველი პპოვა ჩემმა თანამემამულემ, კოლდემ და მეზღვაურმა ნინო კალანდაძემ, რომლის უკანასკნელი „კვი დადა“ ზღვის ხმურმა შეათქაფა.

პარტიის და მთავრობის მრავალი დავალება შესრულა თავისი გმირული რეისებით „ეოიკოვაც“ — ბევრჯერ დაბომბებს, ბევრი ცხარე ბრძოლა გააღიჭნა.

ერთხელ, როდესაც გემი აპონიის კრეისერმა გააჩერა, კვანტრულემა თალს არ დაუჯერეს, კაპიტნისთანაშემწისფორმიანი ქალი რომ დაინახეს; ის ქართველი ქალიშვილი იულია ფიალოძე იყო.

შემდეგ იულია გემ „ციოლკოვსკიზე“ იმყოფებოდა, რომლითაც დესანტი გადაყვადათ კურილიის კუნძულებზე. გემი წრდილოეთ სახაღისს აწვდიდა პროდუქტებს. რომელი ზღვა და ოკეანე არ გადაუსერავს გემებს, რომლებზეც იულია ფიალოძე მუშაობდა. ახლა იგი ბათუმის საზღვაო სასწავლებლის ბიბლიოთეკაში მუშაობს და ახალი საზღვაო კადრების აღზრდაში მონაწილეობს, კადრებისა, რომლებიც ჩვენ ახლა განსაკუთრებით გვჭირდება, როდესაც უზრუნველყოფილი ვართ შრომატერობით, ტანკრების და საოკეანო თევზჭერის ფლოტით.

შუშანა თუმანიშვილი ბაქოს საზღვაო სამმართველოში განაგრძობს მუშაობას.

ვინად გვარიშვილი ბათუმში გარდაიცვალა 1953 წელს.

საბჭოთა საქართველოს ზღვაოსნობის ისტორია ვერ დაიწერება ოთხი ქართველი მეზღვაური ქალის სახელიდან საქმთა მოუხსენებლად.

„ლექსი ლომებსა სწორია...“ ისე უხატებდა პრეტეკაცის სიტყვები.

შახტანავ ბარატაშვილი,

შორეულ ნავსობის მეთვრინე-კაპიტანი, მწერალი.

უკანასკნელი
ბიზლირთევა

იამჯა

ბეგრის აზრით, იამზე დოლაბერიძე ქართული ცეკვის დედოფალია. როცა სსრკ სახალხო მხატვარი უნა ჯავარაძე ნესტაინის სახის შესაქმნელად ნატურას იძებდა, არჩევანი იამზეზე შეაჩერა. როცა უნგრელი კინემატოგრაფისტები საქართველოზე ფილმს იღებდნენ, ქართველი ქალის სიმბოლოდ იამზე დოლაბერიძე აირჩიეს: თითოდად შემოსილი იამზე თითქოს იალბუზის მწვერვალზე დაეკრავას ხელში დაიკოთ.

დღეს, ბეგრის ქართული სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი გადის რესპუბლიკის ფარგლებს გარეთ, საბჭოთა კავშირის საზღვარს იქითაც, და ყველგან და ყოველთვის მისი წარმატება დიდი და საამაუა.

მამინე კი, ორმოცდაათიან წლებსა და სამოციანი წლების დესანტისში, ნინო რამიშვილისა და ილიკო სუნიშვილის რუდუნებით შექმნილი სახელმწიფო ანსამბლი პირველი გავიდა დიდ, საერთაშორისო არენაზე და მათი გასტროლების ყოველ დღეს ახალი აღგვიდა მოქმედება: დანის სამეფო თეატრში, სადაც ვინმესთვის ტამი იშვიათად დაუკრავთ, ტამში და ოვაციამ ჭერი მიღს ჩამოიტანაო! მერე ყველადნენ: ფინეთში, ცეკვა „ფარკობის“ შესრულებისას ვიღაცან დარბაზში დაიყვირა, — ქართველებთან ომი არ შეიძლება, ცეკვისას ასეთი უშიშარი და შეუპოვარი არიან, ბრძოლაში რაღას იამბენი მერე წერდნენ: ინგლისის ქა-

ლექსი სანდერლენდში, ანსამბლის პატივსაცემად, ერთ-ერთ ქუჩას „ჯორჯიენ სტრიტი“ უწოდებენ. ალბათ ეს ყველაფერი მართლაც ასე მოხდა.

აი სწორედ ამ დროიდან მოყოლებული, იაშუ დოლბერტიმ ანსამბლის სოლისტთა კორეოგრაფიული სტუდიის რამდენიმე თვის დასრულებული ჰქონდა, როგორც ზაქარია ფლანაშვილის სახელობის ოპერისა და ბალეტის სახელმწიფო აკადემიური თეატრის სოლისტი, უკვე საქეტალებში რომ მონაწილეობდა. მის გამოხატვა: ოპერა „დაისში“, სადაც ცეკვა „ქართული“ შეასრულა, ნინო რამიშვილი და ილიკო სუხიშვილი დარბაზიდან ადვენდნენ თვალს. განა შეიძლება ქართული ცეკვების ერთ-ერთ თანამედროვე კანონმდებელს, შუეცდომელი გემოვნების მქონე ქალს არ შეემჩნია იაშუს ხიბლი? განა შეიძლება „ქართლის“ საოცარ, ყველაზე მგზნებარე და ტრემერანმეტთან შესრულებულ კაცს არ დაენახა იაშუს ნიჭი? და ტაში ჯერაც არ იყო დამცხრალა, როცა იაშუ დოლბერტიმ ბედი ანსამბლს დაუკავშირა.

მამინე, ოცი წლის წინაა, პატარა ბავშვმაც კი იცოდა, რომ უღამაზესი ქალები ქართული ხალხური ცეკვის დამასხურებელ ანსამბლში ირიცხებოდნენ. ისინი იყვნენ: მარიხე მხიფიძე, ლია ლღლიანი, როსუდენ ენუიტი, ნინო კირვალიძე, ბელა კახანიძე, გულნარა ნიჭაიძე, მანანა ბიდაშვილი, ფრეზა ართიშელაძე, მანანა აბაზიაძე... ალვის ტყის ფეხდაგმას მგავდა, ამდენი დამაზი ქალი რომ გამოვიდოდა კონცერტის ამ მეცადინეობის დამთავრებ-

ძნელა რიგში დაბანაკდა. არის უროს ასაკივარცა, რომელიც არაფერი არ შემიძლია არ გაგიზიაროთ: ცეკვა „ქართული“ შესრულებისას, როცა ქალი — იაშუ, თავის, ანუ ვიქვით, ადამიკი წაწილს ამთავრებს და უნდა ნავიდეს ჯაკს მივახლოს, არის ერთი ასეთი უმცროხაბა. წარწარა სელისას ქალი ვიქმე მოაზრდებდა და მაიარახივით ერთიანად დაიქნევა ტანინა-მკლავებიან-ხელისმტყევიან-მადილიანად და კაცისკენ წიავის სიმსუბუქით მიიქვს სინატიფე, სიანაცე, კდგმა, სიმორცხვე, შეფარული სიკაცაკ... ეს ღირსეული სვლა ქართული ქალი-სა და კაცის ურთიერთკრძალების დიდებული გამოხატულებაა.

იაშუს ამშეგების საოცარი სათნობაა. 1954 წელს ანსამბლი ავსტრალიაში მოგზაურობდა. იქ ბუთოთიანი ტურნეით იყო მიწვეული სახელგანთქმული იმპრესარიოსი, წარმომოხიით ინსტრული ევლის მიერ.

ევლებს დიდი ოჯახი, ბებიით დანეხებული და უმცროსი შვილიშვილი დამთავრებული (ყველანი იმპრესარიოები), არანეველებერიყურ ყურადღებითა და გულსისმქერიებით ექცეოდნენ ანსამბლის თვითეულ წევრს, და გამომრეულად, — იაშუზე ხოლო, როცა გამომგზავრების წინ გამართულ ბანქეტზე ყველაზე უწაროსმა ევლიან-ბებინამ მიქმანებულა და ბაფეთებით დაწყალობილი „კონვერტი“ მიართვა იაშუზე, ყველას სიხარულის ცრემლი აუ-

მაიაც ობიობის სამხატვრო კავშირის სტუდენტია.

ოდიოტან არის აღიარებული ქართული ქალის მდიდარი ლეზანარ სამყარო მისი ოცნებებიდან ვინ იცის განმდგნა და სხალის კარის ასეულმა თუ უსახელო გლების ქაღალდზე შექრის სულ კომპანი ცეცხლს. იაშუს ლევის რიბიტი კი ის საუცხოო ჩემურობისას სხეულში და თავმჯავებულ ერთობა წინავეღობაა, ასე რომ გამომრეგვის მის მიერ შესრულებულ სადა კაბას ან ხალხურ ორნამენტით, მძივითა და ოქრომკვითი ნაქარულსიპირს, სანკლავებებს, ყურთბაჯებს... ყაბადღობს, მანდილი თუ ჩიხტაკოში კოლორიტას ანიჭებს კოსტუმს. მრავალფეროვანია ხალხური ცეკვები: „ქართული“, „აჭარული“, „სანახა“, „სიმდი“, „ყარაოხული“, ცეკვა დარბიობის... და დამტკიცის ისე ზუსტად არის მიგნებული, რომ სკეპის ნახვისთანავე შევძლიათ თქვა, რომელი ცეკვისთვის არის შექმნილი.

იაშუ შედავტოვი ვალსთა, თბილისის სამხატვრო აკადემიის მოდელირების ხელონებებს ასწავლობს.

რამდენიმე წლის წინ ხმა გაგრცვლდა: იაშუ დოლბერტიმ და ფრიდონ სულაბერიძემ ქართული ცეკვისის შესწავლისათვის ინიცირეს პატარასი ოცდაათამდე ბავშვის სწავლება ჰქონდათ სათავლისწინიეთული. პროკავშირების გათავალს ასამდენ ბავშვს და მშობელი მოაწვდა. და ეს ბუნებრივად არის: ჩვენი ხალხური საუნჯის — ქართული ცეკვის სიღამაზე ვის შემოძლია უკეთ გადასაცეს პატარებს ვიდრე ამ ორ, ქართული ცეკვისათვის ვიდრე ამდამანს.

და გულამოგარდნილი მორბიან ბავშვები, ფარიფორითი იცვამენ ქვედანელებლას და უძირიოებს, წერე, ფეხის წვერებზე აწეულები, წელზე დონდემოყორლები გარს უვლიან სცენას. მათს თვალეში მუდარან ამოიკოხება: ვიარს ნუ გვეტყვიით, მიგვიღეთ ნერვი, აი, რა ლაზაზად დავდივართ, აი, ტრიალიც შევცოდია, მუხლზე დაცემავო“. მივიღებენ, ბავშვებო! აუცილებლად მიგიღებენ!

გვახსოვს „მზიურის“ გოგონარი რომ გამომრდნენ, ყველა ამბობდა, რა ლამაზი ბავშვები არიან, სიღამაზის გარდა, ისინი სიბუნერიოვაც გუნბლადნენ. მერე „მზიურს“ უამრავი ბავშვთა სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლი მიქმნა. და კვლავ გაიხარეთ „მართეს“ გამომრინისას. იაშუ დოლბერტიანა და ფრიდონ სულაბერიძისა ოცნება: ქართული ცეკვის ბავშვთა სახელმწიფო ანსამბლის შექმნა. გვეჯრა, რომ მათი ოცნება უამრავიცივლდებდა. ეს თავს დაადგამს მათს ხანგრძლივსა და უზადო შემოქმედებას, რადგან არ არსებობს უფრო დიდი საქმე, ვიდრე მომავალი თაობის აღზრდა, შენი შემეველვის მომხადება.

დოლბერტია

ბის შემდეგ... და რაიოიკად მომხიბველი უნდა იყო, რომ არ დაიკარგა ამ საკულდავყოლოდ შეკრულ ორქვების თიაველში, შენი ფერი ამიოხროთ და ამ ფერიტ გამოხატოს!

დიდი აკაცისა არ იყო, „მანგრამ მართო წერისა რას უზამს, თუ ბუნებამ ქართულია“. ბუნება კი შეველია იაშუს!

ბუნებამ და წერთანმ ხელიხეილჩაკიდებულგმა შექმნეს ეს პარმონია — ანსამბლი, რომელსაც საზღვარგარეთელმა ქორეოგრაფმა ფრანკლასტინკა კი „მერვე სასწაული“ უწოდებს.

იმდენი რამ დაწერილა იაშუ დოლბერტიმ შესრულების სინატიფეზე, რომ

კი-ფდა თვალზე: „კონვერტი“ ხელი: მოქოვილი ფაუნტეზი, პანანია წინდები, შარვლები და ჯემპრები იწყი, და ყველა — თიერი ღმრისა. ბებია ევლიმ თქვა, არ ვიცი იაშუს ვაფი ყველება თუ ქალი, თიერი კი ორივე შემთხვევაში გამოადგება. ჯიკ კოკას მართლაც ძალიან გამოადგება დიდი ევლის დაქსოვილი წინდები და ფაუნტეზი. და ახლაც, კომოიდის უჯრას რომ გამოსიხის ხოლმე, ვაიხარებებს, — იმ ინკოსინელ ბებისას იხსენებს, რომელიც არასდროს უნახავს. კოკა ახლა თერამეტი წლინასა და ძალიან მჭავს მამას — რომ ბერტ ციხეპაშვილს. ალბათ კოკაც მხატვარი გახდება და მამის გზას გააყვება.

ძვიროვასო რედაქციას!

მე, ქუთაისის ტუფეტისაგმლის კომბინაციის მუშას, ხუთი შვილის დედას, ბერკერ მფიცარია ჩემი გულის წუხილი, ფიქრი და ოცნება პრესის საშუალებით გამეზარებია ამ დედებისათვის, რომელთაც ერთი ან ორი შვილი ჰყავს, მაგრამ რატომღაც, თავს ვეძებები და ალბათ არასადგენ ვიტყვოდი რაიმეს, რომ ეს საციფრელო ხანააბოია არ შენახა, რასაც ქვემოთ მოვახსენებთ:

ერთმა ამხანაგმა, ოთხი შვილის დედამ მთხოვა გაეყოლიდი მას ექიმთან, რათა შეეღობინებინა მუხუთე შვილი, ჩემმა ატიტაკიამ შენარჩუნებინა აგი, შედეგია ამ გამოიღო, აგი გამოიტედა და მითხრა, ჩემი ქმარი ღვიბის მოყვარული კაცია, მე თუ არ ვიშუშვე, ოჯახს ძალიან გაუჭირდება. რაღა უნდა მექნა, მეც წელმოწყვეტილივითი ვავიჯებო ექიმთან, იმდენი ჰქონდა (მაში თავის ფეხშიმოდ იყო), ექიმმა მას არ დათანხმებოდა, მაგრამ მოკტუებული, ციტა უარი, შტერ რაღაც შეთანხმება და...

ამხანაგს იმ ოთხმო ევლიდებოდი, სადაც თანამოყრდელი იყვნენ საოპერაციო ქალები. 18 ქალიდან 10-ს მხოლოდ თითო ბავშვი, შუადა, 7-ს ორ-ორი, ორს კი — არც ერთი; ჩემს აღზრდიანს ხაჯარიას არ ჰქონდა, გული ღამის ბუდლან ამიწმინდებოდა. აქაც შევეცადე, ჩემს ატიტაკის გაკურნა, მაგრამ ამარად... მკვლელობის მიზნად ეს იმ დამინახებდეს, რომ ზოგს ქორწილში ნდობა წახვლი, რაც ცუდი მიზეზობის გამო ჩამაწარდებოდა, ზოგს ძალია გატებით, ერთი შვილის გაგარდაღაც და მეორეთი თავს ვერ შეიწუხებდა. ზოგი ამხიბდა, ორი გაგარდებ, მარა, რა ძალია მადგას, ცუდაც აკვანს ბიჭე-ჩაკეო და ხანღში ვაგვიწოდებოდა. საოპერაციოიდან გამოსულენი მხოლოდ სასუთარო სხუელის ტიპილით სწულუნდ და არად აგ-

დებდნენ ოჯახსა და ერის სიმღიდრეს, როგორღაც არადგერი შედარება ამ ქვეყნად... დედები! კი ერთი ხაააის შედეგ ტუფეტ-ღებუაყურებულენი იხე ვაყოფილი ბრუნდებოდნენ შინ, თათქოს და ბრძოლის ველიად ამ ბერკერ გამარჩევდნენ. ვანა ახეო დედას შეიძლება დედა ეწოდოს?! ხანში შესულენი დავიჯებულ ხინანულს გამოეტიკავენ ასადგარდები კი პირში მოგახლანენ, გაჭირდა დაო ცხოვრება, სხვისას რომ წარსანიოთ ავიჯიოთ და კონებაო ბერიო აქვს. ჩვენსასაც იხე უნდა და ბერკერ ვერ ვაგვრდებოთ.

დროა შეიგნოს უველა შშობებმა, რომ შრავალ შეიღუ შეტი სიმღიდრე არა არხებობს რა, ხომ იშვიათად ნახავდით საქარბელით იხეთ ოჯახებს, ოას ვიღებ ნაღვლი რომ სკოლადასი! — შეტ წელად კი 8, 10, 12... ჩვენი ერი სწორედ დედების ამ გონიერებაზე დაფარჩინოს... მაგრამ რა იქნება ხვად, ზღე?.

როცა სავადმყოფოს ერო დაგვტოვდა, ამხანაგთან ცუდაც უმყოფობება გამოგვტყვი-ყოველივე ჩემი თვადით ნახულის გამო, მან მიიხრა: მე ოთხშობილი იმრობ დავარჩიე, მეგონა ცოტადი ვიწებოდელი, სხვა დღებშიც კი ტუტა არ არის, დილიდან ყელმომდებ რაგონ უნდა იღვეო. ახეი უკადრდეს, რაიწმინდესი და ქალაქმუსეც ათასობითმოსილებდ იმისა გულქვა შშობლების შოტს, სიციცლებ და სიმრავლე ერისა; მე კი მაინც მიკვირს, წუთო არ შეიძლება შეტი-არდეს ეს ზარბარისობა?! წუთო არ შეიძლება, უარი ეთქვას და არ გაუციოთ ექიმ-ბო ოპერაცია ერთშობილს, ორშობილს ან პირველად ორსულ დედებს? რა თქმა უნდა, შეიძლება, მაგრამ... რას ველოდებით?! იხეთ ოჯახსა, სადაც დედებინებობი ორადე-

ბიან, ძინელი აღმარდოს ვერწერად და სულიერად ქანხალ აღმინანი, აი ერთი მაგალითიც:

შვილის წამოსაყვანად ხალხს მისულმა ვამგესთან შევიარე, რომელსაც ერთშობი თანამშრომელს ცრემლმწვევი თვალბები ელაპარაკობდა. დედაც კი რაიმე წყევლა რა წყევლა შეტარდა, ცრემლმწვევი, გამგებ, დასარაკ შენაწვედინ და ჩემი თავი წარუგინდა — ცრემლმწვევი თქვენი აღმარდელის შშობელი, ხუთი შვილის დედა, კომუნისტური შრომის დამტრელოაო; მან გაკვირვებით შემოხვდა, რა ვიცი მე ერთი შვილი მყავს, უკვე მეთექვსმედიანი, და ამ ხნის მანძილზე, არ მახსოვს ღემოდ წახულიყო სკოლაში ან უნემოდ დაბრუნებულის იქნებო, ახლაც სკოლაში დამირიგა, მოდი და წამიყვანეო, და ატრეშდა...

ალბათ ვერც კი წარმოიდგენს მეთიბელი, იმ წუთში ის ქალი ჩემს თვალში რა ჯოჯოხეთად იქცა, მე, რა თქმა უნდა, დაუფარავად ვუთხარი, დედების ღირსი არ ხარ მეთქი, მან დაღუბა შვილი. აბა, წარმოიდგინე მეათე კლასის მოსწავლე დედაც და მოკიდებულად, დარწმუნებულად იმასი, რომ მისი სიცოცხლე უდებოდ შეუძლებელია, და უზოხოდ ნახაიცი ვერ გააუადგამს... ვერავინ დამარწმუნებინა იმასი, რომ იმ ქალს სამი ბავშვი მაინც რომ სკოლადა წახურებავი, ახეო უხსურის გაწრდიდა შვილი?! — ცხადია, არა, ახლა კი ნანოს, ნანოს, მაგრამ გვიანია, თითქმის ცხენია!

ერის სიმრავლე უველის საზრუნავია, იმრავლის ერმა! ექიმებმა კი ოპერონ ამხანაგებს.

ჭირფორს რედაქცია, მე ჩემს სახელს და გვარს შეგუნებოდა არ ვაწერ — ვიცი, ეს ჩემი ჩემსა ნაყნობებმა ვაგონს, ვისაც მე დავიციო შვილითა სიმცირისათვის, დამიკლებენ, ჩემი ჩემს შვილებს არ ამკობს ჩანხებ, ლაიკები, ვერმიბო, არა მკვებს ძვირფასებულმა, ჩემი სიმღიდრე და ოჯახის სიღამაზე ჩემი ქმარი და ხუთი შვილია, პატრონისა და შრომისმღებელი, ამისათვის არ მიწნა შეიღებს საული ვაჭარია და მაჟ ურჩადნი მივლდეს მომდს აუოღელი დედების სიცილი.

რედაქციისპასხა:

დღი სიმარტენით ვადწუწვებოდა ამ წერილის გამოქვეყნება, ოღონდ გული დავწუწვებთ ატიტაკის ასემა გაუხებომაზე, გამოწმინდებინან, დატიტაკინ და ამიტომ ჩემს სახელს და ვეწარბენ არ ვაშაღვანებო. არა და, სულად არა ჰყავს იგი ღამარს, აბა-მანას, რომღლებაც ახეთი ანდღებულთი, პატაროტილები და მოქალაქეობრივო ზარბი ამოჩაგვებს და არა მარტო ამოჩაგვებს, მთელი თავისი ცხოვრების წესით (მ შვილის დედა, მოწინავე მუს...) ამას ამბობენ კიდევ, მოკირი უნდა დაჟო ამბიცი, აბა, ვის იგი ახე სამართლიანად ატიტაკებს, ჩემი უმორჩილებს იმხივანა, ვავაშაღვანებს ან ღამარსაგანს ქალმა თავისი სახელი და გვარი, ჩიოა შემიღამ დაწერილებითი ვაყნობოთ მისი ამხავი ჩვენს მოსხველს!

ეროვნული ურდვინი სილი ბიზ-კორთეზა

თბარის ბატი რიგინის მონასტრში

აღდგანა ისტორიისა ერის გამომცხლვაბა, გამომხსენება, ანგმოს ბაბეპა და წარბართვა, მიწმისნი ბამომკვეპა სიმწმლისაბა.

ილია ჭავჭავაძე

ქართული ქალი უჩრდიდა საქართველოს ღირსეულ შვილებს, ქალი იყო ქართული ოჯახის ბურჯი, ხმტკიცე და საფუძველი სახელმწიფოსი. — დიდი იყო ქართველი ქალის როლი პოლიტიკაშიც, და სახელმწიფოს მართვა გამგეობაშიც, რისი ნათელი დადასტურებაც ვაგაღაო საქართველოს აუგავების ხანა, პოლიტიკური და კულტურული უწინესი ქალის — თამარის მეფობის პერიოდში.

„თუცა ქალია, ხელმწიფედ მართ ღმრთობა დანახალია; არ გათივთ იცის მეფობა, უთქვენილ გვათქვამს ეკლა და, შუქთა მისთაბრ საქმეთა მისი მუხებრ განაყვადია.“

„იქნა ყოველთა მეფეთა შორის უდიდესს, ხვიანი და ბედნიერი, ღმერთის მოხაში, ტბილი, სხაბერი (და თავი ყოველთა კლასეთა მსახურება არის და სიმღმბდე) გლასეთა და მოხეგართა განწიფივლელი. საბერძნეთთა მოაწმინდისა, (იერუსალიმისა და შვედეთისა საუბარის და ელცხიანი რომელიმე დარღვეულნი აღაშენა რომ-

მელნიმე) მათთა საფასოთა დახსნა ხარისაგან უცხოელთსაგან. — თავდათა და აზნაურის ყმანი მათთა პატრონთა სწორად იმოსიოდეს.“ (იხ. ქართლის ცხოვრება, ტომი I, გვ. 269). უკრადლებას იპყრობს დიდი ივანე ჭავჭავაძის VIII ტომში მოცემული მასალები. მეცნიერი მიმოიხილეს თამარ მეფის ისტორიკოსების მასალებს (გვ. 223) და ამბობს: „პირველს ნაწილს, რომელიც ავტორს თამარის მეფობის მეორეთმეტე და მეთორმეტე ინდიკატორს დაუწერია, თქვამს თამარ მეფის მაღალ წესობრივ თვისებათა, საინოებისა და ღვთისწინებობის დასურათებულ 15 გვერდიან ეპოქონოდეს, ანუ ის, რაც მოთავსებულია ხელნაწერში 683-688. ხილი ექვთიმე თაყაიშვილის გამოცემაში (გვ. 476-495). ეს გვერდები თითქოს პირველი ნაწილის დასახელება. (იგი აბოლავებს ამ ნაწილს, ისტორიკოსი დასძინს: თამარ მეფე, ძველმოხილი იყო, საქართველოს მხედრობამ ესა და ეს გამარჯვება მოიხვეჭა, მაგრამ სახელგანთა დედოფალი იმდენად თავმდაბალი და სათნო იყო, რომ ამგვარმა დიდებამაც ვერ გამოუცვალა მას ხასიათი, ვერ შეიტყუა საშუებელმა ამის საწუთროსამან, არც მეფობამან გვირგვინისამან, და არცა უხუდა ქონებამან არცა სხათა სიმრავლემან, და აგრცა განაჯერცა უფლებამან მეფისამან; ვითარცა ძველნი მეფენი სხუანი მრავალნიო (688, გვ. 477-478).“

ისტორიკოსი ქართველთა ძველმოხილესა დაღვის წყალობად მიანდა: იხუ ვითარცა ნიბი და პატვი მამალა მის მეგრ შევერებულმა ღმერთთან ააბარისა.“ შემდეგ აღწერილია ვარძიის მონასტრის აგება, და უცხოეთშიაც მრავალი ახალი მონასტრის შენობები და აშენეს თამარის მიერ.

ერთი სიტყვით, ამ თხუთმეტი გვერდიან ავტორის ვიწმინციკებს, რომ თამარ მეფეც, მარტო სამხედრო საქმეებით და ძლიერებით კი არ იყო გაცაცებული, არამედ ადამიანის სულიერ და წესობრივ უფლებამოსილებასა და სამართლიანობაზე უფროს ზრუნავდა.

თამარ მეფის ისტორიკოსი ღრმად განათლებული დაწინაურებული ადამიანი ყოფილა. სახელმწიფოს „შოშობა და ზრობა“ და ყოველგვარ „მეხისხლეობისა“ და „მი-

მღაჯერების“ საშუალებით მართვა-გამგეობის წინააღმდეგ და მშობი და „მშვიდობის მოყოფილობის“ მოტრფილად თამარის ისტორიკოსი მაგალითად აღტაცებული მოგვითხრობს, რომ დიდებულმა მეფემ თამარმა სიკვლითი დასჯა და ურველგვარი და მახასიათებელი სასწელო მოსაო საქართველოში, რაც დაქანონდა ხელთა და მოწერიოთა მიხიბი.

მეფე თამარი: „შოშობა და ზრობის დამგმობელი, მშვიდი და მშვიდობის მოყვარე, ორგვის და სუფუცის (მშვიდობა) საშეფითა-სამშეღობელეთა შინა მისთა, რომელ ჭერ არავის უხილავს, თუნდაც ამისა კაცისა უწინეულობისა შინა უნებლად და მშვიდობით დაჭირცა და მოწურთინა კაცთა ქვეშეღობისა და გონებურბინობისა“ (688გვ. 412) — ამბობს იგი.

პოლიტიკურსა და სახელმწიფო ცხოვრებაში თამარ მეფის ისტორიკოსი ერთხელსულულობიანობის მოტრფილად ყოფილა. მრავალშტაპრობის თანა სდებს უწესობა და შუღლითა ამასთანავე იგი აღფრთოვანებულია თამარ მეფის წესობრივი სიფაქირობით, მისი დაუსრეტელი გულეყოლობით, მისი მშვიდი და ნაწი ხასიათის მიმზღველობით, და მისი განსაკუთრებული პატიოსნებით: თამარი იყო განმკითხვი და პატიოსანი: ღარიბთა და დავრდომილთა, ქვერ-ობილთა და დაცემილთა, რამაც განაპრობა მისი დიდი ავტორიტეტი და ქართველი ხალხის მისაღმი სიყვარული.

ცნობილია, რომ საქართველო თამარის დროს კიდევ უფრო გამდიდრდა და დაწინაურდა. განქმულია მაშინდელი ძველმოხილი სახაერო ომები. თამარი ყველა ფრცოვანე გამარჯვებული გამოდიდა. 1204 წელს ძველი პონტოს მონაწილს თურქების ხელში გადახდა ემურბეგბა, სხადე უხსოვარი დროიდან ქართველთა ცხოვრობდენ. თამარმა ეს ცარცა ეცილა, და რასაც თურქებელთა, არ უნდა დაეპირა ქართველების თურქებას ურველწე მოქიყვა, ამიტომ მან წარს უბრძანა დეკავიენიანი შვი ზღვის მასტრეტი აღმოსავლეთი სანაპირო და დაუბნინა თანამშეღობით თურქების მიწისხანა. ასეც მოხდა. ქართველთა მხედრობა შევიდა ბიზანტიის იმპერიის საზღვრებში და დაიკავა და-

ზია, ტრაპიზონი, ლამიონი, სამსონია, სინოპი, კერასუნდი, კოტიორა, ამასტრა და სხვა ადგილები.

როგორც ცნობილია ირანელი სულთანები მოიღრმადი და ჭურჭლეუნი თავდასხმესით საქართველოს მეფობას ვადგენენ მოხვენებს არ აძლევდნენ. თამარმა მათი დახვა გადაწვეტა. ქართველებმა ზღელზე დაამარცხეს ირანელი ნაჰები ქარაუა და დაიკავეს მთელი ჩრდილოეთი ირანი და განათავისუფლეს სომეხი ხალხი ირანელთა ბატონობისაგან. — ირანის სამეფოს უკველწლოები ხარკიც დავესართა, თამარის მღვირვანა ცნობილი ვახ-

და ყველა მოსაზრებ და აჩამოსაზრებ ქვეყნებისაგან. ერთმორწმუნე რუმმა ხაზმა დაფსა თამარის დიდი ნაჰი, კაცთმოყვარეობა, ქვეყნისაში დიდი ამაჲა, სანუქლია და დაჩაგრულთა ფეხზე დაუყენა, ქრისტიანულ სამყაროს დაცვა. და ყველა ეს ისტორიული ფაქტი საუფქლად დიდურ თამარისადმი იმ დიდ პატივსაცემებს, რომ იგი წმინდანი აღიარეს, რაც იმით დავიჭრავიდა, რომ თამარს მეფის სტრიათი საქართველოდან რომისში წაიღეს. მეფურ სამოსელში გამოწეული ფეხზე მდგომი თამარი საღვთოც ხატად აქცევს მთელს იეროსლავის უბურებ-

ნაში. შემდგომში ეს ამაჲა მოელმა რუსულში შეიტყუა. ამ, მეგობრის მარტული ხილი — რუს-ქართველთა ურთიერთობისა. მაგარ ბოძებზე ვადებელი ბილი საუწყუნების მამილურ უფრო კალთურნი ვახა, იმდენად სტახალური, რომ ზვენი დიდი მოღაწე ქართველებს მოსკოვს და ქვეყნებურს, ათას წმინტ ქართველებს ქვეყნებში ვადებელი, რაც დიდ დამარცხებულს ნაქრულ საინტელექტუალურ რეზოლუციას.

შოთა ლეკიძის მიხედვით

ბოსტნეულია ქება

ქინძი

აბაშა

ქინძი სურნელოვანი, არომატული მწვანელია (ბოსტნეულია). ამ არომატს მას უფორუბით ანიჭებს. იგი შესანიშნავი მწვანელი და საკმაო-სანელებელია. გარდა ამისა, იყვებენ მედიცინაში, საკონდიტრო, საპარფუმერო, ლქიორის, ლუდისა და ძებუნის წარმოებაში.

ქინძი, მასში შემავალ ქიმიურ ნივთიერებათა მოხებით, აუზგოვებს კერძის გემოს და ხელს უწყობს საკვების უკეთ შეთვისებას და მონელებას. მასში საკმაო რაოდენობითაა A და C ვიტამინები, შაქარი, სახამებელი და სხვა. შეიცავს აგრეთვე, მინერალურ მარილებს: ფოსფორს — 1,24 პროცენტს, კალიუმს — 2,94 პროცენტს, კალციუმს — 1,44 პროცენტს, მაგნიუმს 0,57 პროცენტს.

საქართველოში ქინძი კარგად ზამთრობს ღია გრუნტში და ამიტომ მთელი წლის განმავლობაში ვხმარობთ.

ცერეცო

სალათი

ცერეცო ერთწლიანი სურნელოვანი მწვანელია (ბოსტნეულია), მის მწვანე ფოთლებს კერძის არომატულ საკმაოდ იყვებენ, ქროვან ფოთლებს — მწვანელად, ხოლო ყვავილობის ფაზაში მყოფ მცენარეს ხმარობენ სხვადასხვა მწიწკლების (კიტრის, შაშიდგრის, კომპოსტის და სხვა) დასამზადებლად.

თავისი ქიმიური შემადგენლობით ცერეცო მალად კვებით ღირებულების ბოსტნეულად ითვლება, შეიცავს 3,5 პროცენტ აზოტთან ნივთიერებას, 7,3 პროცენტ ნაშირნელებს და სხვა. თ. კვების გამოკვლევით, ცერეცო საკმაო რაოდენობით შეიცავს B₁, B₂, P, A და C ვიტამინებს. მინერალური მარილებიდან მასში ვხვდებით: ფოსფორს 1,12 პროცენტს, კალიუმს 2,71 პროცენტს, კალციუმს 1,87 პროცენტს და მაგნიუმს 0,35 პროცენტს. ცერეცო კარგად ზამთრობს ღია გრუნტში.

მრავალწლიანი სურნელოვანი, არომატული ბოსტნეულია, მის წიწკნ ფოთლებს ხმარობენ კერძების საკმაო-სანელებლად და მწვანელად, ხოლო ყვავილობის პროცესში და უფრო გვიან — მწიწკლებს, ლქიორის, ნამლებს დასამზადებლად და საკონდიტრო წარმოებაში.

თამარსა და მამზადებელი მედიკამენტები ეფოსფორს გამოიყენება მოზრდილია და ჩვილ ბავშვთა სამკურნალო უძილობის, კუჭ-ნაწლავის დაავადებისა და ბრონქული ასთმის დროს. ასეთით დაავადებულებს ურჩევენ კამა მილიონ სალათის სახით, მწვანედ.

კამა მდიდარია ვიტამინითა და მინერალური მარილებით. თ. რომაქიძის მონაცემებით, კამა შეიცავს 0,21—0,31 პროცენტ ფოსფორს, 2,14—2,21 პროცენტ კალიუმს, 2,28—2,34 პროცენტ კალციუმს, 0,57—0,8 პროცენტ მაგნიუმს და სხვა.

სალათა კარგად იტანს სიცივეს და ამიტომ მას მთელი წლის განმავლობაში იყვებენ. სალათის ფოთლებში შაქრის შემცველობა 2,66 პროცენტს აღწევს, იგი მდიდარია კარბონით, A, B, B₂ და C ვიტამინებით. შედარებით მცირე რაოდენობითაა მასში დ. ვიტამინი.

სალათაში დიდი რაოდენობით მოიპოვება მინერალური მარილები — კალციუმს, რკინა და ფოსფორი.

ვიტამინებისა და მინერალური მარილების უფად შემცველობის გამო, იგი აღიარებულია დიეტურ საკვებად.

მედიცინის მკვლევართა განმარტებით, ბოსტნეულში მინერალური მარილების შემცველობას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს. მაგალითად, ფოსფორის მარილები უშუალოდ მონაწილეობენ ნივთიერებათა

ცვლას და, საერთოდ, ორგანიზმის ყველა სასიცოცხლო პროცესში. მოზრდილი ადამიანისთვის ფოსფორის სადღეობის ნორმა 1,6 გრამია. ფოსფორის მარილების გადღებულ [2 გრამამდე] მიღებას ურჩევენ ორსულ და მეტეპურ ქალებს.

კალიუმის მარილი ხელს უწყობს ქსოვილებში სითხის ცვლის რეგულირებას, უზრუნველყოფს გულსა და სისხლძარღვთა სისტემის ნორმალურ მუშაობას, აძლევს შარდის გამოყოფას, რის გამოც კალიუმით მდიდარი ბოსტნეული რეკომენდებული ისეთი დაავადებების დროს, რომლებიც თან სდევს ტუშუბუბებში. მოზრდილი ადამიანისთვის კალიუმის სადღეობის ნორმად მიჩნეულია 2-3 გრამი.

კალიუმის მარილი აუცილებელია ორგანიზმის ცხოველყოფილობისათვის. იგი აქტივებს სისხლის თეთრ ბურთულებს ინფექციისათვის წინააღმდეგობას გასაწევა, ხელს უწყობს ქსოვილებში წყლის ცვლის რეგულირებას, მონაწილეობს ორგანიზმის შევარტულთან წინასწარობაში. კალციუმს მარილს დიდი მნიშვნელობა აქვს ტუშუკულოზის მკურნალობის ფეფქტურებაში. იგი ამაგრებს ნერვულ სისტემას, ხელს უწყობს სისხლისდენის შეჩერებას და სხვა.

მაგნიუმის მარილების მიღება რეკომენდებულია მიპერტონული, ნალღის ბუშტის, კუნთების დაავადებისა და ორგანიზმში სკლეროზული ცვლილების დროს, რადგან ხელს უწყობს ორგანიზმშიდან ქაბრი კოლესტერინის გამოყოფას.

მწვანელი და ბოსტნეული, რომლის შესახებ ჩვენ ვისაუბრეთ, ზამთარშიც მოპოვებული. როდესაც ვიტამინებითა და მინერალური მარილებით მდიდარი სხვა ბოსტნეული ნაკლებადაა, ამიტომ მათ გამოიყენება განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

შოთა ოგოლაძე

სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა კანდიდატი.

ნეპოლ-ნეპოლი რეპეპო

კონსერვის კოლოფიდან ხორცის ფარში ან პასტეტს რომ დაუხინანებლად გაემოილოთ, ეს უბრალო ხერხი იხმარეთ: კოლოფი ორივე მხრიდან გახსენით, და ერთი მხრიდან სახურავს ხელი დააჭირეთ. კონსერვის შიგთავსი მთლიანად გადმოვა.

თუ ხორცს უსიამოვნო სუნი აქვს, გაავლეთ კალიუმის მარგანეცის ბაც ვარდისფერ ხსნარში, შემდეგ კი სუფთა წყალში კარგად გარეცხეთ.

ცხვრის ხორცს სპეციფიური სუნი აქვს, რომელიც, იქნებ, ყველას არც სიამოვნებს, ამ სუნის მოცილებას სულ ადვილად შეიძლება: ერთი საათით ჩაღეთ ხორცი რძეში, შეწვის წინ კი დანაყლი ნიორი გადაუსხეთ.

ზოგს ნედლი თევზის სუნი არ სიამოვნებს. მის გასაქარებლად, აი, როგორ მოიქცეთ:

1. თევზი 2-3 საათს ძმარში დასველებულ ტილოში გაახვიეთ.
2. შეწვის წინ თევზის ამოსავლებ დანაყლი ორეობილიაში ან ფეჭილის სულ ცოტა გახეხილი ყველი შეურევთ.
3. როცა თევზს მოსახარმად ცეცხლზე დადგამთ, ქვაბში დაფენს ფოთოლი ჩააგდეთ. თავსახურს კი ძმარში დასველებულ ტილო შემოახვიეთ.

გაყინული ხორცი მოსახარმად წყალში არ ჩააგდეთ, თორემ წყლის ნელ-ნელა გათბობისას გემოსა და ვიტამინებს დაკარგავს.

ბებერი დეცხალე უფრო ჩქარა მოიხარება, თუ დაკვლისწინავე თვედაყინა ჩაქიდებთ ციუ წყალში. ქანაშის შენჯა მტკრად გახურებულ აბრეღუმელში დაიწყეთ შემადგე კი ტემპერატურას ნელ-ნელა დაუნით.

კარტოფილი კარგად დიბინანება, თუ შეწვის წინ ცოტაოდენ პურის ფეხელს მოაყრით.

როცა კარტოფილს მოსახარმად დადგამთ, წინასწარ ქვაბის სახურავს სქელი ტილო შემოხვიეთ. ასე კარტოფილი გემორეული გამოვა.

მაგარი ხორცი მალე დარბილდება, თუ ხარშვის დროს წყალში ნახევარ ჩაის კოვზს სუფთა სპირტს ჩაუშობდეთ.

სხალბოვან დიასახლისის რეპეპო

მავწინის შუპაგანდი

წვრილად დაჭრილი 100 გრ ხახვი კარგად მოშუშეთ 100 გრ კარაქში ან 80 გრ ერბოში. ვიდრე ხახვი მოიშუშება, 1 ქილა მარწონში ათქვიფეთ კარგად 1 ხუფრის კოვზი ფქვილი და ორი კვერცი. მოშუშულ ხახვს დაასხით ნახევარი ლიტრი ცხელი წყალი და შემდეგ ნელ-ნელა ჩაუშვით შიგ გათქვიფილი მარწონი, თან ქვაბს განუწყვეტილი ურეო კოვზით, რათა წვენი არ აიჭრას. ადუღდება თუ არა, ჩაახადეთ მთელ-მთელი 2-3 კვერცი. 2-4 წუთის დუღლის შემდეგ ქვაბი გადმოღებთ ცეცხლიდან და ჩაუყრით შიგ წვრილად დაჭრილი 100 გრ ჭინჭი ან კამა და მარწონი გემოვნებით. ცხობი შეზავებული შექამადა უბრტყო წვენი გემოს დღებულობს. ჭინჭით შეზავებული კი ჩიბირი მისაა შევას.

რადგან სიტყვა ჩიბირითა მოიტანა, უბრტყო ჩიბირითის რეცეპტსაც შემოვთვინავებთ. ისიც თითქმის ისევე მზადდება, როგორც მანვინის შექამადა.

შუბრტყო ჩიბირითა

წვრილად დაჭრილი 100 გრ ხახვი მოშუშეთ გაყვილებამდე, დაახსით ოთხი ჭიქა

ცხელი წყალი. 2-3 ხუფრის კოვზ ძმარში და 1 ჭიქა ციუ წყალში კარგად ათქვიფეთ ორი კვერცი და 1 ხუფრის კოვზი ფქვილი. მიღებული მასა ნელ-ნელა ჩაუშვით ქვაბში და ურეოთ, ვიდრე ადუღდება, ადუღების შერე უყავით მარწონი, ჩაახადეთ 2-3 კვერცი, სამი-ოთხი წუთის შემდეგ გადმოღეთ ცეცხლიდან და შეზავით წვრილად დაჭრილი 100 გრ ჭინჭი.

სალბთა გაციონებით

500 გრ გარეცხილი სალათა, 200 გრ ჭინჭი და 200 გრ ახალი ხახვი დაჭირით, მოათავსებთ თუშუფლანგზე, დაჭირტეთ და დაიხანეთ თანზე. მოაყარეთ მარწონი გემოვნებით, მოახსით 2-3 ხუფრის კოვზი ძმარი ან ლიმონის წვენი, აურიეთ და შემდეგ შეზავეთ 1 ქილა მაციონით. ეს სალათა ცალკეც სასიამოვნო საქმელია. შეგვიძლია სურვარზე მიატანოთ მოხარმულ ან შემწვარ კარტოფილთან ურადი. აიღან უხდება მოხარმულ კვერცხსაც.

შირი შუპანისლის მხალი

300 გრ ნახურს, 300 გრ ემას, 200 გრ ჭინჭს და 200 გრ ოხრახუშს მოაყავთ

უხეში დერეობი, დაჭირთ წვრილად და მოათავსებთ თანზე, გახეხეთ 500 გრ პამიდოლი და შიგ აურიეთ დანაკაბი 100 გრ ნივლი და 2 კბილი ნიორი. მიღებული მასით შეზავეთ შეწანილულთ, კარგად აურიეთ და გემოვნებით უყავით ძმარი და მარწონი; მხალი შეგვიძლია უნიკვრად მოაშალოთ. მხოლოდ ნივთის მაგარი მოახსით ცოტა ზეთი.

ახეთი წენით მოშალებული მხალი მდიოარია ვიტამინებით.

ახალი კომპოზიტოს სალათი

წვრილად დაჭრილი 500 გრ კომპოზიტო მოათავსებთ ქვაბში. მოაყარეთ მარწონი, დაახსით 3 ხუფრის კოვზი ძმარი ან 1 ცალი ლიმონის წვენი, შედგათ ცეცხლზე და გააცხელეთ იმ ზომამდე, რომ კომპოზიტო ოდენი მოიღვენოს და მანივ ხრახუნობდეს. შემდეგ გააცვეთ, მოახსით 50 გრ ზეთი, მოაყარეთ წვრილად დაჭრილი 5-6 ღერი მწვანე ხახვი, 50 გრ ოხრახუშა და 100 გრ კამა. ქამის წინ სალათს მოახსით არაღენი.

ალექსანდრე შუღიძე, დაიასხლისი.

კონკურსი

სოფლის მეურნეობის აღმავლობას, სსსრსათმო პროგრამის დამუშავებად გადამუშავებას აქტიურად მონაწილეობენ ქალები, რომლებიც პროგრამების წესებით კომუნალური მოვლისა და სახვითი მეურნეობების ხელშეწყობით მარტოვე — პარტიკულად — უნი აგრარულნი და ზრდიან პირებებს. ამ გზით ტრენობით სტრატეგია ახარებენ ეს სპეციფიკური სახელმწიფო.

შორსად „საქართველოს ქალის“ რედაქციამ დააწესა თავისი „ღმინის პირი“ იმ ქალებს, რომლებიც ეძიებენ მათ და ინახავენ თავს და მუდმივად მათთვის მარტოვე სსსრსათმო მონაწილეობის ხელშეწყობის კვლევებს.

მათ შორის, გინე „ღმინის პირის“ დამსახურებას, შორსადი გომოსტრუქს მკითხველებს კონკურსის შედეგებს შეჯამების შემდეგ.

ქალთა
სახვითი

პარი ლორანსენი

(1888-1957)

„კოკო შანელის პორტრეტი“

„კოკო შანელის პორტრეტი“
იმპრესიონისტებისა და მათი უშუალო მემკვიდრეების — კოსტომპრესიონისტების ხელოვნება კარგად არის ცნობილი სახვითი მხარეებისათვის, იმპრესიონისტების შინაარსი და მათი ასპირაციები ერთმანეთსა და სრულად განსხვავებული მიმართულების მხატვრობის შემოქმედებით ეწინააღმდეგება.

ამ შიშინარების ერთ-ერთი წარმომადგენელია მარი ლორანსენი. იგი კარგადაა მხატვრობა ფერწერასა და პოეზიას შორის. მუღი ე დაუბოლოვდა უიბისტების და მათთან ერთად მიიღო მონაწილეობა მრავალ გამოფენაში.

ლორანსენი მუშაობდა ხატების დეკორაციებსა და ესკიზებზე, ასრულებდა ნახატებს შალერისა და ქსევილის მონითულობისათვის, პორტრეტებზე.

განსაკუთრებით საინტერესო და მნიშვნელოვანი მის შემოქმედებაში მაინც პორტრეტებია.

გთავაზობთ ცნობილი ფრანგი მოდელიორის, კოკო შანელის პორტრეტს.

პარიანის პირველ პეარდზე — სსრ კავშირის სახალხო მხატვარი უნა ჯგავარში — „ნახტანი“; მართებში — მარი ლორანსენის „კოკო შანელის პორტრეტი“.

<p>რედაქტორი მარიკა ბარათაშვილი</p>	<p>სარედაქციო კლდეია: ბ. ნანძლავი, ნ. გავრინაშვილი, ნ. გურგენიძე, ლ. კაპაბაძე, ზ. კახაბაძე, ნ. კილაშვილი, თ. ლაშარაშვილი, ვ. ლომთათიძე, ნ. მახანიძე, ვ. მდინიძე, ც. ტაყაიანი (მხატ. რედაქტორი), ნ. ზულაშვილი, ლ. ზაქარაიანი, ნ. მახარაშვილი, ნ. ჯაპახიშვილი, ე. ჯგავარში (პ. მწ. მდინი).</p> <p>ტერედაქტორი ნ. ზუკია</p>	<p>საქ. კ. ცინტარაღრა კომიტეტის გამომცემლობა</p>
---	--	--

საქართველოს კ. ც. ც. გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის ქ. № 14.
Типография издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина, 14.

რედაქციის მისამართი — ლენინის ქ. № 14. ტელეფონის №№ რედაქტორის — 99-98-71, სახვითი მხატვრობის მდინის — 99-71-88, მხატვრული რედაქტორის — 98-98-57. საერთო განყოფილების 98-98-54. გადაცემა ასაწყობად 6.11. 88 შ. ხელმოწერილია დახმებულად 28.11.88 ქ. ქალაქის ზომა 80 × 1/2. ფორიური ნაბეჭდი ფურცელი 3. საადრეცხვა-საგამომცემლო თაბები 5. 8.
ტირაჟი 127.500. შვეკ. 961. უა 09246

ტესტი

იმისდამხედვით, თუ როგორ გიყვება ფეხები (სულერითა, ზიხართ თუ დახართ), შეიძლება თქვენი ხასიათის, ტემპერამენტისა და პიროვნების შესახებ ზოგიერთი რამის შეტყობა.

1. დიწი ხართ, პრაქტიკული, მომთმენი. მეგობრის ერთგული და გულწრფელი. ერთი შეხედვით, ცივი გარეგნობა ხელს გიშლით გარშემომყოფებთან კონტაქტის დამყარებაში.

2. ძალიან გიყვართ ურთოდების ცენტრში ყოფნა. აქტიური და ტემპერამენტური ხართ. კარგად იცით, რა გნებავთ და აღწევთ კიდევ საწადელს: თქვენი ინტელიგენტობა და ძლიერი ხასიათი მხოლოდ მოქნილობითა და ფხაზული შეხედულებებით გამოიხატება. თავში დარწმუნებული ხართ. გაქვე გატაცების უნარი. ქედს არავის უხრით, პირიქით, სხვაზე შტამბანობას იჩივებთ.

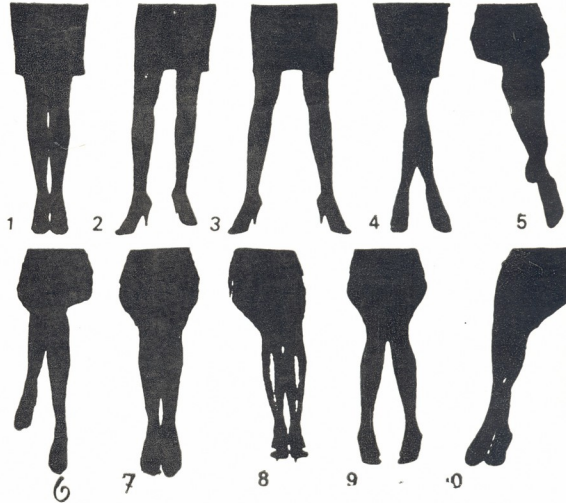
3. ძლიერ გიჭირთ რაიმე გადაწყვეტილების ან იდეის განხორციელებაზე უარის თქმა. ასეთმა მაგარმა ხასიათმა შესაძლოა თქვენე ვაგნით, თუ კი ვერ შესძლებთ გარშემომყოფებთან მოქნილად მოქცევას.

4. პატივმოყვარე ბრძანდებით, ერთი სული გაქვთ, სანამ გეგმებსა და ჩანაფიქრს განხორციელებთ. აზრტული, ფეთქებადი ტემპერამენტი გაქნილობისაკენ გიხიბვთ. თქვენი ურთიერთობის შეთოდება — ენერგიულობა და დინამიზმი. ზღვარს რომ არ გადასცდეთ, ხანდახან საქაროა, დაიკოთ ტემპერამენტი.

5. ფეხების ასე დალაგება ხშირად იციან ძალიან თავდაპირველმა, თავში დაურწმუნებულმა და მერყევა ქალებმა, რაც ზედმეტი ინტერესის მიუზღა ხდება. მეტისმეტად რთული ბუნების ადამიანად გთვლიან, მაგრამ მომზიხველობა და ტაქტი გეგზარებათ, რომ შეგივარონ და სწორად გაგიგონ.

6. სულად არა აქვს ნიშნდობა რომელი ფეხს გადაიღებთ ზემოდან, თავში დაქრებული ბრძანებით, იყო, როგორ იცხოვროთ და მშვენივრად იყნებთ ამ ცოდნის.

7. გულწრფელი და პატიოსანი ხართ, ამიტომ თქვენი პირდაპირობა გარშემო-

მყოფთ არ აღიზიანებთ. თქვენთვის დამახასიათებელია სიზუსტე, მეთოდურობა, კედანტობა, თანდაყოლილი ღტობა წესრიგისაკენ, რომელიც ღამის არის ზღვარს გადასცდეს. ვარგულად ცოტა უკარება ჩანხარი, მაგრამ ეს მცდარია. თქვენ ოქროს გული გაქვთ.

8. თავშეკავებული და გულთახრობილი ხართ. მომლოდინე პოლიტიკის მიმართებით და უშეტესად თავდაცვისთვის ემზადებით. ისეთი მგრძობიარე ხართ, რომ პატარა სავედურსაც ვერ იტანთ. გარშემო მყოფთ უშინაით თქვენი რეაქციისა და ცილიდობის ღმარაკი არ გაგიხან. ასეთი უკონტაქტობის გამო ხშირად გარიუელობის გძმონა გეუფლებათ.

9. ყოყმანი ხართ, იოლად გყვინი ბოლქ რაიმე. ეს ამბავი ძალიან გაწუხებთ, მაგრამ თავს ვერ ერევი. ხალხს გაურბიხართ. მიუხედავად ამისა, ისე შეხანიშნავად იცნობთ საყოთარ თავს და ისე კარგად ერკვევით ხალხში, რომ უნარი შეგწვით ზესტად გააანალოთ ყოველივე. საყოთარ შესაძლებლობებს ზედმეტად აფხახებთ.

10. პატივმოყვარე და ექვიანი ხართ. ყველგან და ყველფერში პირველობას ცდებით, გინდათ ყველაზე იბაკონით. თქვენთან ურთიერთობა მწლია, რაც შეეხება მოსალოდნელ ცვლილებებს, განსაკუთრებით პირად ცხოვრებაში, გადაწყვეტილებებს ვერაფრით ვერ იღებთ.

„ბოლბარსპაპი ექსპრინადანი“.

Maria Laurin

ვერცხული
ზიზლირთქ

